

# Elul Chevruta Lovefest

## Welcome to SVARA's Elul Chevruta Lovefest!

Welcome to the gorgeous, centuries-old experiment of investing in deep, intentional, chevruta study during the month of Elul!

Studying Talmud is a spiritual practice done in “chevruta”—in accountable partnership. Like all relationships, learning in chevruta requires care, attention, and work. The Rabbis designated the month of Elul to prepare for the Days of Awe (Rosh Hashanah and Yom Kippur), and it's a prime time to tend to our chevruta dynamic. We invite y'all to take the opportunity to notice what aspects of our learning help us grow, become more self-aware, and become more empathetic.

In this binder, you will find all the materials you and your chevruta need to learn together, including where to start, Hint Sheets, Kra Sheets, and other goodies. Get ready to pair this learning with lots of support from SVARA along the way, including:

- A dedicated Fairy and lots of attention in Fairy Hours
- Four optional live sessions, including:
  - A joyful Kick-Off and deep dive into chevruta learning
  - Open Bet Midrash sessions for you to learn with your chevruta with live support
  - A Siyum to MAJORLY clap you up!

We are so grateful that you are joining us on this collective journey of learning and reflection.

## Where do I start?

To learn in chevruta outside the structure of regular shiurim, you'll need to make some adjustments to the SVARA method you're used to. Follow the steps below to get on the same page as your chevruta and kickstart your independent learning journey.

**A) Start with a check-in:** We believe that chevruta learning starts with a check-in. Take some time to share why you're here, what you've experienced in chevruta in the past, and what parts of your learning you want to pay special attention to this zman.

If you're a new chevruta pair, some questions might include:

- Who are you? What brings you joy?
- What's a great chevruta experience you've had in the past?
- What do you love about learning Talmud?
- Which types of learning materials are most helpful when you learn?

If you have learned together in chevruta before, some questions might include:

- What are your favorite parts of your chevruta relationship?
- What parts of your learning, or parts of your chevruta relationship, do you want to pay special attention to this zman?
- What parts of learning Talmud make you feel most energized? Where do you feel like you are being stretched in your learning?

For new and existing chevruta, you might also want to dive into the following questions:

- What are you reflecting on this Elul and how might it show up in your learning?

- How do you define chevruta? Do any of the following definitions of chevruta resonate with you?
  - A framework for intimate connection with another human being, with the text and with the tradition (“chevruta” refers to both the partnership and the people in the partnership!)
  - A spiritual technology for developing radical empathy and interdependence
  - An interactive, engaging, busy, and immersive process, with both chevritas feeling totally present in the relationship and the learning
  - A profoundly meditative and empowering experience which depends on rigorous and clear expectations of owning the text inside and out

**B) Set some shared learning goals with your chevruta:** Now that you’ve each shared a little bit about your learning dreams, it’s time to create a plan for learning together. Some questions you might ask yourselves include:

- How often and how long would you like to learn for? When and how will you do it? Take some time to schedule out your sessions for the rest of Elul!
- How much text do you want to learn?
- What pace would you like to take with your learning, and what amount of time do you want to spend focusing on the trees or the forest?
- What skills or parts of Talmud learning do you want to pay special attention to?
- How will you check in with each other about how things are going?

**C) Choose your Sugya:** Look through the “Choose your Sugya” materials on the next page and determine what text(s) you want to learn.

**D) Start learning!** Take a look at “The Four Steps of the SVARA Method: Elul Chevruta Lovefest Edition” as a reminder, and consider how these familiar steps must be adapted when you are learning outside the structure of a regular shiur.

# Choose Your Sugya

For the 2022 Elul Chevruta Lovefest, SVARA is offering three sugyot from the Eighth Chapter of Masechet Yoma—the tractate about how the Rabbis re-imagined Yom Kippur in a world without the Temple. You can choose to learn one, two, or all three. You'll find Hint Sheets, Kra Sheets, and other goodies for each sugya in this packet.

## **Sugya 1: Teshuva Mekhaperet (Yoma 85b)**

**Length: 3-5 sessions**

The first sugya, **Teshuva Mekhaperet**, is drawn from the very last mishnah in Masechet Yoma. Witness how the Rabbis invent “teshuva” (relational repair) out of a sacrificial system. Track this journey and explore their understanding of who the Jewish tradition wants us to be and who we want to be. This sugya might be a good fit for you if you are hoping to deepen your experience learning mishnah, work through a kra proof, and explore how the Rabbis bring a new spiritual technology into practice. This sugya is in Hebrew only.

## **Sugya 2: Gedola Teshuva (Yoma 86a/b)**

**Length: 1-2 sessions or 8-10 sessions (two options for learning this sugya)**

The second sugya, **Gedola Teshuva**, asks the question “What makes teshuva so great?” Seven sages weigh in with their answers in an epic Rabbinic drash-a-thon. We're suggesting two options for how to learn this text: one short version (1-2 sessions) and one long version (8-10 sessions). Learn how the Rabbis dealt with the messy reality of human relationships and the complexity of repair. This sugya might be a good fit for you if you are

dreaming of new ways to understand the power of teshuva, and are interested in learning how the Rabbis use their tradition by reaching for Torah concepts and verses to deepen the new practice they're creating.

### **Sugya 3: Rabbinic Rebuke (Yoma 87a)**

**Length: 1-2 sections or 3-4 sections (two options for learning this sugya)**

The third sugya, **Rabbinic Rebuke**, is a deep-dive into “tochecha,” or compassionate critique. “Tochecha” is the act of inviting others to do teshuva for harm they've caused *you*, and is a practice that asks us to, at times, engage in direct communication when we've been hurt. In this text you'll find two tales of Rabbis who exemplify what to do (or what not to do!) after experiencing harm. This sugya might be a good fit for you if you want to dive into some Aramaic and learn about tochecha and its relation to teshuva.

# The Four Steps of The Svara Method: Chevruta Lovefest Edition

## 1 | Prep Your Text

**Start with a check-in.** Take turns and tell your chevruta how you are, what's on your mind, and share whatever you need them to know about you right now so that you can become fully present.

**Dedicate:** In the Jewish tradition, learning is believed to carry within it the power to repair, to heal, and to transform. It is our custom at SVARA, as it has been the custom in many yeshivas in the world for thousands of years, to begin our learning by directing that power to someone or something in need of healing, strength, or encouragement. Or you might dedicate your learning to someone in whose honor or memory you would like to learn, perhaps someone whom you think would be very proud to know that you're learning in this moment. Hold the person, people, or community you'd like to dedicate your learning to in your mind and heart, and then say "I'd like to dedicate my learning today to \_\_\_\_." Feel free to explain to your chevruta or your learning comrades why this dedication is on your mind.

**Bless:** The blessing for Torah study closes dedications and elevates learning into the realm of mitzvah, the language that the Rabbis used for what mattered most to them. You can find a Blessing Card at the end of this section.

**Learn:** Now you're ready to start learning!

- A. **Pick a "driver":** You and your chevruta are going to be working through the text, word by word. It helps to have one of you be the "vocalizer"—the person saying out each word or phrase (making just a rough guess at the proper pronunciation), just to make sure you both know which word you're both working on at any given moment and

are always both looking up the same word at the same time. You can periodically switch who's being the "driver."

- B. **Look up every word!** Oftentimes we *think* we know what a word means based on previous learning or experience. At SVARA, everyone looks up *every* word to uncover hidden meanings, nuances, suggestive resonances, connections, and etymologies that are present in the words of the text and help us go deeper in our learning.
- C. **Look up every word...together!** Don't "split up the work": You take this word, I'll take the next word! You and your chevruta should always be working on the same word at the same time. You may be looking that word up in different dictionaries, but you're always working on the same word at the same time. Whoever finds the entry first should direct their chevruta to it. For example, if you're both learning from printed Jastrows, call out the dictionary name, page number, and area of the page, as in: "Found it! Jastrow, page 24, left-hand side, right near the top!"
- D. **Keep it collaborative.** Learning is not a race or a competition! Talmud study—and *all* learning—should be a collaboration between learners who understand that they're on the same team. Remember: **You are responsible for your chevruta's learning, and your chevruta is responsible for your learning.**
- E. **Take your time!** Don't worry if other learners are ahead of you in the text, behind you, or anywhere else! Wherever you and your chevruta are is just plain perfect.

## 2 | UNPACKING THE TEXT

Now that you've prepped the text in chevruta, let's unpack the text! Take your best guess at your "inside translation" and "outside translation," check your understanding in comparison to the SVARA recordings of inside/outside



translations, and use this as a launching point for the big questions that surface from the text.

## HOW DO WE UNPACK THE TEXT?

- A. **Inside translation:** After looking up every word, go back and make your best guess as to the “inside” translation, i.e., the hyper-literal translation, of each word, in the order in which the words appear, following the syntax of the original. When you’re giving an inside translation, it will sound quite choppy and not flow in a smooth, colloquial translation.

Every single prefix and suffix should be represented in an inside translation (i.e., **החובל בהברו** would be translated as the one who injures in his friend). Nothing that isn’t represented in the letters of each word should appear in one’s inside translation. For example, rabbinic literature often implies an “if” at the beginning of a case: “if one injures his friend.” But that implied “if” should not appear in the inside translation.

- B. **Outside translation:** After giving your inside translation of each phrase, go back and give your best guess at the “outside” translation—a colloquial translation that flows smoothly in modern English and sounds like something you’d actually say, in the way you’d actually say it. Then, if necessary, explain what the phrase means, adding any additional background information that would be necessary to help an uninitiated imaginary listener understand what’s going on in that phrase.
- C. **Check your understanding:** When you have your outside translation or if you are feeling stuck, head over to the SVARA website and listen to a recording of a faculty member reading and translating each section. If your translation differs from the recording, chase down those

differences! Come to our live Open Bet Midrash to learn with Fairy support, reach out to your Fairy over email, or sign up for Fairy Hours.

- D. **Unpacking:** Along the way, ask yourselves: What does the text say? What does the text mean? And what might the Rabbis have been trying to tell us in saying what they said in the way in which they said it? Beyond the surface content of the text, what might the text be conveying on a meta level about how you, as the learner, are being taught to witness the tradition and how it works? How does the text affect how you witness yourself as a leader and your role vis-à-vis the received tradition and the future of Judaism? How is your process of learning this text helping you gain insight into yourself and the world around you?

### 3 | Chazara

*It's all about chazara! This is where the magic happens.*

- A. **Read Inside/Outside:** While looking at the text, the chevruta with a stronger grip on the text—let's call them chevruta (a)—goes first, reading out loud through the text, phrase by phrase, with proper phrasing and pronunciation, and translating both “inside” and “outside,” talking out any necessary explanatory or background information as if teaching the material to an uninitiated listener. Partner (b) should monitor and check *very carefully* and correct any mistakes immediately.

- a. **Switch roles:** Now chevruta (b) does the same thing while chevruta (a) monitors and corrects. At the end of this step, both (a) and (b) should understand every individual word, inside and outside, and as many details about each word and phrase as their Hebrew level will allow.

- B. **Talk it out:** Chevruta (a) should close their masechet and talk out the text, *in English*, from memory (without looking at the text at all), in a

good, colloquial outside translation, *but staying fairly close to the inside translation*, moving through the text phrase by phrase, sentence by sentence, to make sure they're not missing any nuance of the text's "moves." The translation should follow the original words of the text closely enough that your chevruta should be able to know, at every point, where you are in the text. Chevruta (b) should be careful to monitor whether they think chevruta (a) *really gets it* or may not, at every given point. If chevruta (b) suspects there may be a gap or misunderstanding in chevruta (a)'s understanding, they should ask for clarification from chevruta (a). Remember: You are responsible for your chevruta's learning! And they are responsible for yours.

- a. **Switch roles.** Now chevruta (b) does the same thing, while chevruta (a) monitors.

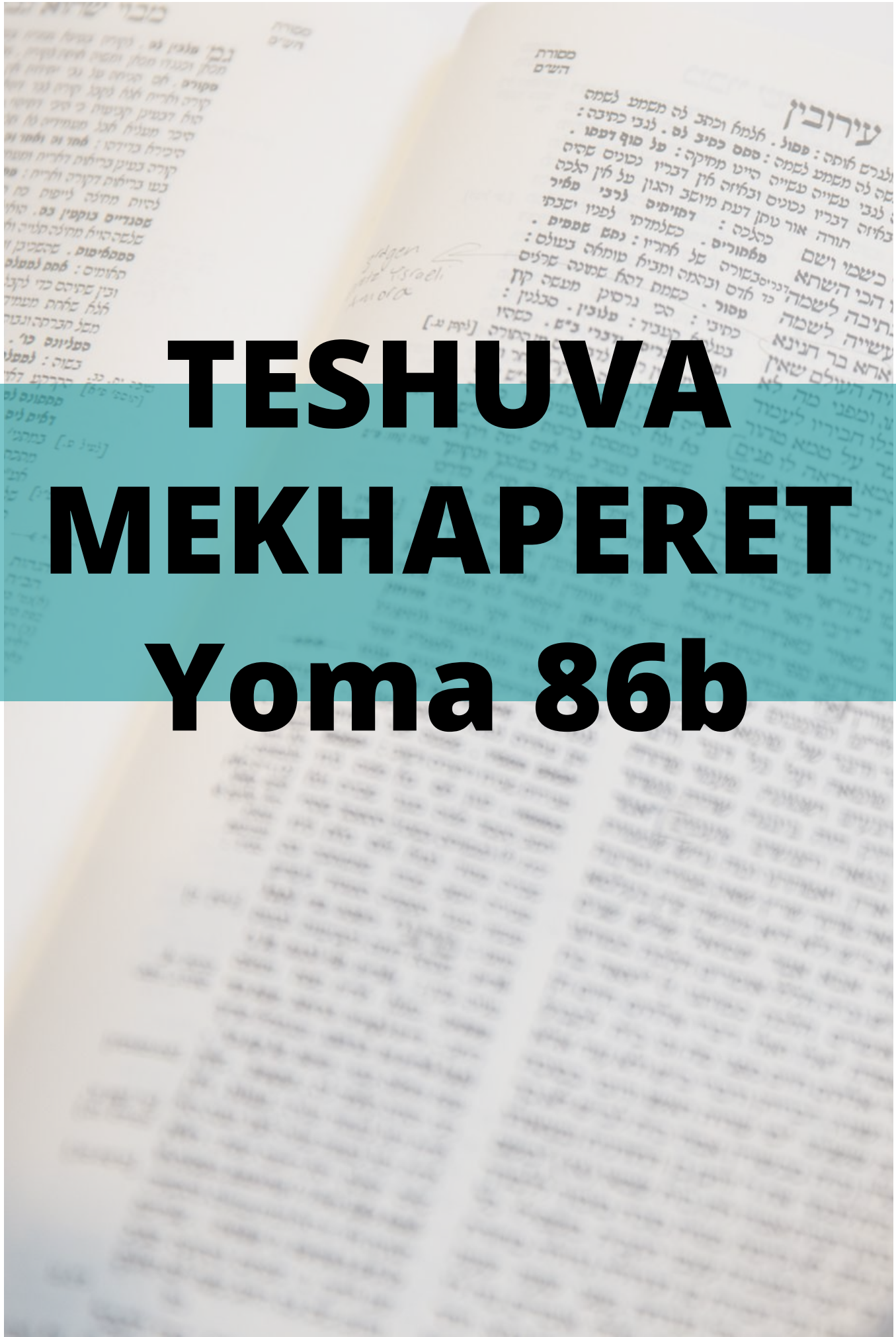
#### 4 | Recitation

A. **Recite from memory:** Chevruta (a) starts the memorization/internalization part of *chazara*, reciting the text out, in the original Hebrew/Aramaic, still without looking at the text. You are now *producing* the text, from within yourself, from your deep understanding of it. This is not a rote recitation. The text should be naturally emerging from inside of you! As soon as a mistake is made, even the most minor, chevruta (b) should correct you by simply saying *correctly* the word which was mispronounced or missed, and return you "Back to the top!" to begin reciting again, from the beginning. **This "Back to the top!" step is very important in the internalization process.** Student (a) is not finished until they can recite the entire section without error. Remember: memorization is primarily a means to an end (deep, integrated understanding), not an end in itself (the ability to rattle off a lot of words).

- a. **Switch roles.** Now chevruta (b) goes through the same process of recitation from memory with (a) monitoring.



# TESHUVA MEKHAPERET Yoma 86b





# Teshuva Mekhaperet

## Finding Your Sugya

You'll find this sugya on **Yoma 85b**, starting with the first words of the mishnah: "מתני' חטאת ואשם ודאי מכפרין". The sugya ends with the phrase "עד שירצה את חברו". Note that this phrase appears twice—you want to learn through the second appearance!

## Suggested Breakdown

We have divided this sugya into five sections, and we recommend learning it in 3-5 sessions with your chevruta. (You might combine sections 1 & 2 and/or 4 & 5 if you want to learn in fewer sessions.)

1. חטאת ואשם ודאי מכפרין מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה
2. תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יום הכפורים וכפר
3. האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר
4. עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו
5. דרש רבי אלעזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו

## What's Next?

Once you make it through this sugya, consider exploring some supplemental texts.

- The **Sifra** is a tannaitic midrash which emerged in the same period as the composition of the mishnah. In the Sifra's midrash on Leviticus 16:30, we find a passage that directly parallels our mishnah. Compare these texts and notice if the differences reveal any new insights.
- The **Mishneh Torah**, Rambam's 12th C. legal code, lays out the "official rules" of teshuva (as Rambam knows them!) in a section aptly titled "Hilchot Teshuva." Halachot 1:3, 2:9, and 4:1 directly draw from and expand upon the ideas in this mishnah.



# Hint Sheet for Yoma 85b

Jastrow Abbreviation: Yoma VIII, 8

Look up as is in Jastrow and see Steinsaltz's <i>Reference Guide</i> (in the supplemental texts) for further explanation	חטאת
Look up as is in Jastrow and see Steinsaltz's <i>Reference Guide</i> for further explanation	אשם
Look up as is	ודאי
Root: כפר	מכפרין
Look up as is	מיתה
ויום הכפורים	ויוה"כ
Look up as is	עם
Look up as is, without prefix ה-	התשובה
Look up as is	על
Look up under עבירה	עבירות
Look up under קל	קלות
Root: עשי	עשה
Look up under תמור	החמורות
Look up in Frank	הוא
Root: תלי	תולה
Look up in Frank	עד
Root: בוא	שיבא
Root: אמר	האומר

Root: חטא	אחטא
Root: שוב	ואשוב
Look up as is, vocalized as אֵין	אין
Look up under יד in Frank	בידו
Infinitive form of root עשי	לעשות
Look up under vocalization בֵּין	שבין
Look up in Frank: (ה)מקום	למקום
Look up in Frank under תָּבַר	לחבירו
Root: רצי	שירצה
Precedes definite direct object; no translation	את
This is a name	ר' אלעזר בן עזריה
מ + כל	מכל
Root: חטי, also see חטאת	חטאתיכם
Look up under פָּנִים	לפני

# Kra for Yoma 85b

## Leviticus 16:29-34

<sup>29</sup> And this shall be a statute forever to you: that in the seventh month, on the tenth day of the month, you shall afflict your souls, and do no work at all, the home-born or the stranger that sojourns among you: <sup>30</sup> for on that day will he forgive you, to cleanse you, that you may be clean from all your sins before the Lord. <sup>31</sup> It shall be a sabbath of solemn rest to you, and you shall afflict your souls, by a statute forever.

<sup>32</sup> And the priest, who shall be anointed, and who shall be consecrated to minister in the priest's office in his father's stead, shall make the atonement, and shall put on the linen clothes, the holy garments: <sup>33</sup> and he shall make atonement for the holy sanctuary, and he shall make atonement for the Tent of Meeting, and for the altar, and he shall make atonement for the priests, and for all the people of the congregation. <sup>34</sup> And this shall be an everlasting statute to you, to make atonement for the children of Israel for all their sins once a year. And he did as the Lord commanded Moshe.

## ויקרא טז:כט-לד

<sup>כט</sup> וְהִיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ  
הַשְּׁבִיעִי בְּעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֹוּ  
אֶת־נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא  
תַעֲשׂוּ הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:  
<sup>ל</sup> כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר  
אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי ה'  
תִּטְהָרוּ: <sup>לא</sup> שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן הִיא לָכֶם  
וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשׁוֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:  
<sup>לב</sup> וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח אֹתוֹ  
וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת  
אָבִיו וְלִבְשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן בְּגָדֵי  
הַקֹּדֶשׁ: <sup>לג</sup> וְכַפֵּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ  
וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר  
וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקְּהָל  
יִכַּפֵּר: <sup>לד</sup> וְהִיְתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת  
עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּגֵי יִשְׂרָאֵל  
מִכָּל־חַטָּאוֹתֵם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ  
כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה:



# SUPPLEMENTAL TEXTS

## Yoma 85b

### CONTENTS

**PARALLEL RABBINIC TEXTS** | *other texts in rabbinic literature where versions of, or ideas from, our text appear*

Sifra, Acharei Mot 8:1-2 1

**CODES** | *codification of our text in later halakhic literature*

Mishneh Torah, Hilkhot Teshuva Ch. 1, 2, & 4 2-8

### REFERENCE

Adin Steinsaltz. *Reference Guide to the Talmud.*

“אשם” 9

“חטאת” 11

## קרבן

## תורת

## אחרי מות פרק ח

## כהנים

## אהרן

## רסו

שלא יעשה באיזון וכו'. דנהנהו לא מחייבי כרת, לא צהם ולא צמינס. שבתון. דלא אנטריך לאיסור מלאכה, אלא הכונה לומר שבות מעשות שום דבר, ולכן לא יעלה צאילן גזרה שמה יתלוש, ולא ירכב ע"ג צהמה גזירה שמה יסתוך ומורה להנהיגה.

ולא ישוט ע"ה המים. גזירה שמה יעשה חצית של שיטין, ולא יספק צירך ולא יטפיה ציד ולא ירקד צרגל, וכולהו גזירה שמה יעשה כלי שיר.

שביתת מצודה. מדבר שיש צעשייתו מלוה, כגון הני דחשיב.

לא יקדיש. הקדשות.

ולא יחרים. כגון אם אמר הרי צהמה זו חרם, וסתם חרמים לצדק הצית.

ולא יעריך. שלא יאמר ערכי עלי. לא יגביה. ה"ג ולא יגביה תרומות ומעשרות, ול"ג ולא יגביה ולא יתרום, דההגבהה היא ההרמה, וכל הני אף ע"ג דיש צהם מנהו, אקרום חכמים משום מקח וממכר, ואף ע"ג דמקח וממכר לא הוי איסורו אלא מדרצנן, והוה ליה גזירה לגזירה, הני צהדי מקח וממכר חדא מילתא נינהו, ואחי לאחופי.

ולא יקדש. אשה. ולא יגרש אותה. ולא ימאן. וכל אלו גזירה שמה יכתוב.

לרבות נשים ועבדים. דכולהו אסירי במלאכה.

(א) בקרבנות. פשט הצרייתא קשה להלמו, דמשמע דמאומרו כי ציום הזה יכפר, משמע ליה בקרבנות ושלא בקרבנות, וזה אי אפשר, ולזה נ"ל לפרש דהכי קאמר אילו לא אמר כי, שהוא נתינת טעם לאמור, אלא שיאמר ציום הזה יכפר, הייתי אומר דהצ"ת, צ"ת הזמן היא, וירצה שהיום הוא זמן הכפרה, לא עצם המכפר, ופי' הפסוק כי צמה שיעשה ציום הזה יכפר, והם הקרבנות הנעשים ציום הזה, דאל"כ היום הזה יכפר היה לו לומר.

ומנין. שאעפ"י שאין קרבנות היום צעלמו מכפר. ת"ל כי ביום. וזה שמלת כי, נתינת טעם לקודם והכחוש למעלה דמדבר בקדושת היום שלא יעשה צו מלאכה, ואם אין היום סבה לכפרה אלא זמן הכפרה ע"י הקרבנות, הרי אין הקדושה ציום אלא בקרבנות, וא"כ איך יתן לטעם אסור עשיית מלאכה כפרת הקרבנות, ועוד שכפרת הקרבנות אמורה ככר, לזה אמר שהצ"ת הנלי, והיא כמו עס, שירצה עס היום צעלמו יכפר מבלי קרבנות, וצוה ידק שיהיה טעם לקדושתו, ולאיסור המלאכה. או נאמר כפי' הצרייתא דאומרו בקרבנות, לאו מקרא קאמר לה, אלא הכי קאמר כי ציום הזה יכפר, הכפרה שידוע לנו היא בקרבנות, ומנין שהיום בלא קרבנות יהיה מכפר ת"ל וכו'.

עבירות שבין אדם למקום. כלומר העיקר צדינו שאין יום הכיפורים

מכפר אלא על עבירות שבין אדם למקום, אבל לא עבירות שבין אדם לחבירו, כגון גזל ואונאת ממון או אונאת דברים, ולא היינו יודעים מנלן, אלא זה דרש וכו'.

(ב) זו דרש. כלומר זה האמור דרש אותו ר"א בן עזריה מקרא,

דאומרו לפני ה' מלה זו זרה, כי אי אפשר שחשוב לכפרה, שהכפרה היא מה' לא לפני ה', וא"כ לא היה לו לומר אלא כי היום הזה יכפר עליכם ה', ומאי לפני ה', וגם שנסבול זה, עדיין יקשה שאינה צמקומו, שצמקו לאמרו יכפר לריך לומר המכפר, וא"כ לא היה לו לומר אלא כי ציום הזה יכפר עליכם לפני ה' מכל חטאתיכם, ואחר דאמר אחר אומרו מכל חטאתיכם, לזה אמר שהוא תנאי לחטאות ולא הוראת המכפר, וירצה מכל חטאתיכם אשר יהיו לפני ה' לחוד, ולא צין אדם לחבירו.

אין מוחזין דף עד שתפייס וכו'. משמע שאחר שיפייס עדיין צריך למחילה, שכן משמע מאומרו עד שתפייס שאז מוחלין. וצריך לחקור צוה מנין דרש זה, ועוד אם החטא הוא לחצרו ופייסו, למה צריך מחילה. ונ"ל דדייק מה שחזר לומר טהירו, דאחר דפירש אומרו לפני ה', דהדר למלת חטאתיכם, מלת טהירו יתרה היא ואין לה על מה שתסמוך, לזה אמר שהוא על המין האחר מהחטא, והוא החטא שבין

אדם לחבירו, ויפורש על צ' פנים, או שירצה יכפר עליכם מהחטא אשר יהיו לפני ה', כי המין האחר צריך שטהירו אתם ממנה קודם ואז יכופר לכם, או שירצה יכפר עליכם מכל חטאתיכם אשר יהיו לפני ה', ומאותם שטהירו אתם מהם קודם, וזה צמה שמירצו ותפייסו את מי שחטאתם אליו ואז יכפר עליכם, וטעם הכפרה אחר הירצוי אינו על מה שחטא לחבירו, כי זה צפיוס והירצוי יכופר, אלא שהחוטא לחצרו יש צו חטא לחצרו וחטא נגדו יתצרך, אם צמה שעבר על ואהבת לרעך כמוך אם צמה שעבר וגזל או גנב או אינה אותו וכיוצא בזה, ומ"ש הכתוב הוא שאין הצ"ה מכפר מה שחטא לו בשתוף חטאו לחצרו, עד שיכופר קודם מחצרו, ואז לא ישאר אלא מה שחטא לו יתצרך, והוי ליה חטא שציונו למקום ויום הכיפורים מכפר.

(ג) ת"ל שבתון שבת. נ"ל דמדכתיב צמקו ועיניתם דריש ליה, שירצה שבות וצטל עלמך, וצוה ועיניתם, וא"כ העינוי יהיה בצדדים שכאשר ישבות מהם יש צהם עינוי, וכל אלו הצדדים שאמר אכילה ושמייה, ורחינה וסיכה ועעילת הסגדל ותשמיש המטה, כולהו אית ענוי צצטולו מהם, ומזה דרשו שהוא אסור צוה' דצדדים אלו. וצגמ' ניומא עד, צן דריש להו מה' פעמים דכתיב תענו.

יבול' תהיה שבת בראשית אפורה בכוף. משום דאקרי צנת ודרשינן שבות כמו שבות דהכא.

קפוח ע"ב







# מדע. הלכות תשובה פ"ב

**פ"ב א אי ו** היא תשובה גמורה וכו'. בפרק בהראש דיומא (סס) [פ"ו] מימרא דרב יהודה: אפילו עבר כל ימיו וכו'. כבר הכתיב בפרק שקודם זה לדיחא נט"ק דקדושין (דף מ'): אבל הא דקתמר אפילו ביום מתחתו שנאמר עד אשר לא החשך וכו' (שבת פ"ג ק"א.):

## פרק שני

**ב ומה** היא התשובה וכו' ויעיד עליו יודע העלומוה וכו'. וז"ל מה ראוה מיא מולא נאמר עוד אלהיו וכו'. ויש לומר דהכי קאמר יקה לעד להשי"ט עליו שלא ישוב לחטוא עוד שנאמר ולא נאמר עוד וכו' כלומר שחמלה הפסוק הוא קחו עמכם דברים ושבו אל ה' ומה האמרו לא נאמר אלהינו למעשה ידעו שיהא עבודה כוכבים הרי פשיטיה דקרא שנוקם לשם יחבדך לעד עליו שלא ישוב עוד למוהו עוון :

**ג כל** המתודה בדברים וכו'. ריש פרק ז' דהעניות (דף ע"ג). אמר רב אלחנן בר אבהו אדם שיש בו עבירה ומתודה ואינו חוזר בו למה הוא דומה לאדם שהושב שרץ בינו שאע"פ שזוכה בכל מיימוה שבעולם לא עלאה לו טבילה וזקרו מידו כיוון שבעל בשר טהור עלאה לו טבילה שנאמר ומודה ועוון ירוחם. ומפרש רבינו האי שאלו חוזר בה שאלו גומר בלבו לשב: וצריך לפרש החטא וכו'. כתיביתא בפ' בהראש דיומא (דף פ"ו) וצריך לפרש החטא שנאמר אלא חטא העם הזה החטא גדולה ויעשו להם אלהי זה דברי רבי יהודה פ"ג בבא ר"ע אומר אלא חטא שיש בו כפי החטא אלא זה שאמר משה ויעשו להם אלהי זה

זה כר' ינאי דא"ר ינאי אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כסף חכש שהרניתי לישראל עד שאמרו די גרם להם שיטפו להם אלהי זה. וזכ"ל דהכתיב כר"ע מחזירו לא פסק רבינו כוונתו משום דלמחר הוה רב יהודה רמי כתיב אשרי נשוי פשע כפוי חטאה וכתיב מנסה פשעיו לא ילתיח ל"ק כאן בחטא מפורסם. והא כר' יהודה בן בבא זולא דליתו לר"ע אפילו מפורסם נמי לא דהא חטא העגל מפורסם הוה ואפלו הכי אמר עליה אשרי נשוי פשע ודרש ליעשו להם לדרשא אחריתא אלא ודאי כר' יהודה בן בבא חתיא ויבין דסבר רב כוונתו הכי נקטיק ואע"ג דרב זוט' f. בר סוביה אמר רב נחמן משני האי רמיא דרמי רב כאן בעבירות שבין אדם למקום כאן בעבירות שבין אדם לחבית והאי שמיא מני אמי כר"ע ופסקה רבינו ליהיא שמיא סובר דמיא הלכה כר' יהודה בן בבא כדמשמע מדבר יהודה אמר רב. ומיחו אין נראה כן מדברי רי"ף והרא"ש ז"ל ויש ראייה לדברי רבינו מדאיפולגו החס על עבירות שהתודה עליהם ציוה"כ שצבר לא יוכל להתודה עליהם ציוה"כ אחר אם לא יצ"ע במפרש חסאיו מיירי אלאה לדברי הכל כל שלא התודה עדיין עליהם צריך לפרט:

**א אי ו** זו היא תשובה גמורה. זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה. לא מראה ולא מכשולין כח. כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אמר וזכור את בוראך בימי בחורותיך. ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא. אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום [ח] מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין שנאמר עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה. מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו:

**ב ומה** היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו'. וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע העלומוה שלא ישוב וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו: ג כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ. וכן הוא אומר ומודה ועזוב ירוחם. וצריך לפרש [ג] את החטא שנאמר אלא חטא העם הזה החטא גדולה ויעשו להם אלהי זה: ד מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי

ושבת

א אמר ר"א סי' תר"ז עסק כר"ע דאין צריך לפרט:

## לחם משנה

מהגבר עליו ואומר לו ראה פלוניא ואחורו מקום ואחורו פרק הוא קום עשה מה שעשית כבר ע"כ. ורבינו לא כחז פשע ראשונה ושינה ודראה שלא היה בגרמתו אלא כגון שבחח לידו דבר עבירה ופירוש מחיו רב יהודה באוהה אשה באוהה פרק וכו' וכן גורם הרי"ף בהל' מכות. ובאחורו פרק סייע כח גופו כלומר בזמן הצחרות:

**ב ומה** היא התשובה שיעזוב החוטא וכו' ויעיד עליו יודע העלומוה וכו'. וז"ל א"ח א"ח הקב"ה יעיד עליו כן וכו' לא נאמרה בבחיורה בידו והכי אמרו בן בקדושי לא יאמין. ויש לומר דפירושו כך שבשעה שהוא עושה תשובה צריך שיקבל עליו לעד להשי"ט שלא ישוב לזה החטא לעולם והוא על דרך ואעידה לי אם השמים ואת הארץ שמקבל עליו לעדים לשמים ולאין והראיה שהביא הוא כך כיוון שהחובב אמר כל חטא עוון וקח סוב הכי כיוון שאלו אומרים לו שלא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו הכי אלו מקבלים אחורו לעד על ככה:

**ג כל** המתודה בדברים וכו'. בסדר העניות (דף פ"ו) והוצא שבלכות הרי"ף בפרק יו"כ: וצריך לפרט החטא וכו'. בפרק יו"כ (דף פ"ו ע"ב) וצריך לפרט החטא שנאמר אלא חטא העם הזה חטאה גדולה [ויעשו להם אלהי זה] דברי ר' יהודה בן בבא ר"ע אומר אשרי נשוי פשע כפוי חטאה ופסקו שאר האוסקים לר"ע דהלכתא כוונתו מחזירו ורבינו פסק כרבי יהודה בן בבא ובכח נחן הכר"כ פשט לדרש במפרש שהביא מבחייתא (סס) דעבירות שהתודה עליהן יו"כ זה וכו' אינה ראייה דיש לדמות דאיירי בעבירות שבין אדם לחביתו שמתודה עליהן כגון גזל ורציחה וכו' וכן אכל מכל מקום העטם האחר שכתב א"ח"פ שהוא חלוש קאה כח"ש הוא ז"ל יש לסמוך עליו לפיכך דלא כר"ע משום דלר"ע כשיזכרם לית לן בה שכן צירושלמי כשהביאו דברי ר"ע אמרו ר"ע אומר אינו צריך שנאמר אשרי נשוי פשע כפוי חטאה משמע דלר"ע אם הויתרם לית לן בה ולר' יהודה בן בבא צריך להזכירם וכן נקטיק כר' יהודה בן בבא כיון דליכא פסידא לר"ע וכל שכן דליכא קאה שמתא לסייע לפסוק כר' יהודה בן בבא וז"ל הכי קאמר הכא הפרס החטא שהוא עבירות שבין אדם למקום שכן הביא ראייה מקרא דלחם חטא העטם הזה החטאה גדולה שהוא עבירות שבין אדם למקום לא צריכין לקמן דעבירות שבין אדם למקום אשרי נשוי פשע כפוי חטאה. וי"ל דהיינו דוקא לגלותם בדברים אכל ציוו למקום צריך לגלותם ולפרט. וזה שכתב רבינו לקמן אלא שב לפני האל בדרך הוא ופורט חסאיו לפיכך כלומר ציוו למקום וכן למעלה בפרק ח' כשהזכיר הדין אמר עליה פשעיה לפיכך ועשיהו כי וכך כלומר שצריך לפרט החטא לפניו יחבדך אכל לא בדברים זה שאמר ר"י בן בבא וצריך לפרט החטא ולר"ע אפילו ציוו למקום לא צריך וליה להכחיא כוונתו מטעמא דפירשתי:

**ד מדרכי** התשובה וכו' ומשנה כמו וכו' ומשנה מעשיו וכו'. בפ"ק דר"ה (דף פ"ו ע"ב) אמר ר' יחזק ארבעה דברים מקדשים גזר דיעו של אדם ואלו הם זדקת

## הנהגות מיימוניות

[ח] וכו' בס"ה לשון העומר עד ומת בתשובה שתשובתו תשובה שנאמר עד אשר וכו' ע"כ: [ט] פרק בהראש דיומא דאמרין כר' יהודה בן בבא לגבי ר"ע דאמר אשרי נשוי פשע ע"ש וכו' פ"ה וכן פסק ר' שמחה:

## מגדל עז

**פ"ב אי ו** היא עד בעל תשובה הוא. ס' בהראש דיומא שם וז"ל דע"ו (דף ט"ו) : אפילו עבר עד שגמר בלבו. ס' בהראש דיומא ומ"י כחז פרק הבואל (דף ק"א) ובכמה מקומות בתלמוד ובידועלמי ובהוספה: כל המתודה בדברים עד ירוחם. ס' סדר העניות (דף י"ז) : וצריך לפרט עד אלהי זה. פרק בהראש דיומא (דף פ"ו) : מדרכי התשובה עד ושלח חוה. ס' דר"ה (דף י"ח) :

דבר מנין לגור דין של צבור שאפילו שנחם מחקרע שנחמח מי כה' אלהינו בכל קראמו אליו והא כתיב דרשו ה' בהמלאו החס ביחוד ויחיד איתח אמר רב נחמן אמר רבה בר רב אבהו אלו עשרה ימים שבינ ר"ה ליו"ט:

**ז ומצות וידוי וכו' עד בכרעה דביניה**. הכל בדייחא פדק כהדא דיומא (דף פ"ג):

**ח היודיו שהגו בו וכו'**. שם נחלקו אמוראי מה אמר ובסוף כלם אמר בר המדורי הוא קאימנא קמיה דמר שמואל והוא ימיב כי משא עליה זכור לבלל חסאה קס אכרעה אמנא ש"מ עיקר וידויה האו הא: עבירות שהחוד עליהם וכו'. בדייחא שם (פ"ג): פלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ות"ק ופסק כרבא"י דמשנהו קב וקבי:

**ט אין ההשגה וכו'**. משנה שם (פ"ג):

**אע"פ**

ה ושבח גדול לשב וכו'. פקח כהרל דיומא (דף פ"ו): אמר רב יהודה רב רמי כתיב אשירי נשוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יליח ל"ק כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאלן בעבירות שבין אדם למקום כאלן בעבירות שבין אדם לחבירו:

**השגת הראב"ד**

\*כמה דברים אמורים בעבירות שבין אדם לחבירו. א"ר וכן עבירות המפורסמות ומגולות א"י"ם שאין פס חבירו עמו שנפרסם החמא כן נר"ך לפרסם החשונה ויחתיש דברים:

**היום שב ומתנחם**. וכל המתנאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו נמרה שנאמר מכסה פשעיו לא יצליח. \*במה דברים אמורים בעבירות שבין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו [ז] ועזות פנים היא לו אם גילם. אלא שב לפני האל ברוך הוא ופרט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם וטובה היא לו שלא נתגלה עונו שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: ז אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם. בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו. כמה דברים אמורים ביחיד אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נענין שנאמר כה' אלהינו בכל קראנו אליו: ז יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים. \*ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמה יחנק בסעודה קודם שיתודה. ואע"פ שהתודה קודם שיאכל חוזר ומתודה בליל יום הכפורים ערבית וחוזר ומתודה בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה. והיכן מתודה יחיד אחר תפלתו. ושלח צבור באמצע תפלתו בכרעה רביעית: ח היודיו שנהגו בו כל ישראל אבל [ז] אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר היודיו. עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר אע"פ [ז] שהוא עומד בתשובתו שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי ננדי תמיד: ט אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אבל עבירות שבין אדם [ז] לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גזול וכיוצא בהן אינו

וכתב הראב"ד א"ר וכן עבירות המפורסמות וכו' ויחתיש דברים, ע"ל. כוונתו למר דהיינו דלמר כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם. ומדקדק בלשון רבינו יתאל דלא קאמר דעבירות שביט למקום איט נר"ך לפרסםם אלן כפאנים מפרסמים שרך כחז ועזות פנים היא לו אס גילם ואילו היו מפורסמים לא היה שייך למר אס גילם דהא גלייט ועומדים ס' ונ"ב בסוף דבריו יוכיח דקאמר וטובה היא לו שלא נתגלה עטו ואי כהמפורסמים הרי אפ"ס שהוא לא גילם כבר נתגלו אלן ודלוי כדלמחרן. וטובר רבינו דחסא מפורסם שבינו למקום לא דמי לעבירות שבין אדם לחבירו דבעבירות שבין אדם למקום כדו שמתלו לו חבירו אבל בעבירות שבין אדם למקום נהי דלוי לו להעלימם כפיחמרו לו עברה עבירה פלוגה לא יתמר לא עבירה כיון שנפרסם אלן יתמר עברתי ואני שב דחשונה שלימה לפני המקום מ"מ איט מלואה לפרסםם שאילוי יהיה שם אדם שלא ידע בדבר ועבשו ידע ויחא חילול השם ולכן לא כהב רבינו שנעבירות שביט לכן המקום מלוא לפרסמו:

**ז אע"פ שהשגה וכו'**. פ"ק דר"ה (דף י"ח) א"ר שמואל בר אבחי משמיה דרב

**משנה למדך**

**פ"ב ז אע"פ** שהשגה והצעקה יפה לעולם בעשרה ימים שבין ר"ה ויו"ט היא יפה ביותר כו' בד"א ביחוד כו'. (א"ר לנון זכ קס מקומו כספר דרשות הרב המתכר ז'ל נדך דברים (דף כ"ט ע"ב) יע"ש):

**וכשם**

כאומר אדם שעשה תשובה בלבו ועשה זקנה אע"פ שלא התחיל לעשות שום מעשה מעשיו או שמי מעשה, וגולה ממקומו או שמי מקום אע"פ דבמרה אמרו דכל חד ממייבו בני כלומר אדם שעשה תשובה בלבו ועשה זקנה אע"פ שלא התחיל לעשות שום מעשה מעשיו כיון שכוננו טובה וכן כל בני. והכי מוכח מכל הכפופים שהביטו דנזקקה קאמר וזקנה הילי מתת דנזקקה לחוד מהני, מ"מ כחז רבינו החמשה חסוס דודאי כולהו עדיף פמי ונהי דכלל אחד מהם מהני לקרוע נזר דין אלל החשונה הנמורה היא בזהות לו חמשה החמשים:

**לחם משנה**

זקנה זקנה שני השם שני מעשה. זקנה דכתיב וזקנה הילי מתת. זקנה דכתיב וילעקו אל ה' נזר להם וכו'. שני השם דכתיב שרה אשתך וכו'. שני מעשה דכתיב וירא אלהים את מעשיהם וכו'. וי"א אף שני מקום וכו'. וכל החמשה הוזכרו בדברי רבינו, השב לענין חמיד וז' זקנה, ועשה זקנה וכו' וז' זקנה. ומשנה שמו זו שני השם, ומשנה מעשיו זו שני מעשה, וגולה ממקומו זו שני מקום אע"פ דבמרה אמרו דכל חד ממייבו בני כלומר אדם שעשה תשובה בלבו ועשה זקנה אע"פ שלא התחיל לעשות שום מעשה מעשיו כיון שכוננו טובה וכן כל בני. והכי מוכח מכל הכפופים שהביטו דנזקקה קאמר וזקנה הילי מתת דנזקקה לחוד מהני, מ"מ כחז רבינו החמשה חסוס דודאי כולהו עדיף פמי ונהי דכלל אחד מהם מהני לקרוע נזר דין אלל החשונה הנמורה היא בזהות לו חמשה החמשים:

ה ושבח גדול לשב וכו'. פקח דר"ה (דף פ"ו): אמר רב רמי כתיב אשירי נשוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יליח ל"ק כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאלן בעבירות שבין אדם למקום. וכחז רבינו כהירולא כהרל דבכר דלגי' אחיוראל קמא ולא משליב בין חסא מפורסם לשאינו מפורסם. והר"א ז"ל בהשגת ספר דלא פליגי ופסק גס כן כהירולא קמא ולכן כחז דבחסא מפורסם אפילו עבירות שבין אדם למקום נר"ך לפרסם החשונה:

**ז אע"פ שהשגה והצעקה וכו'**. בפ"ק דר"ה (דף י"ח) מנין לגור דין של צבור אע"פ שנחםס נקרע ביחוד הכא בלבוז ביחוד איתח אמר רבה בר אבהו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליו"ט:

**ז ומצות וידוי וכו'**. פקח דר"ה (דף פ"ו): אמר רב רמי כתיב אשירי נשוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יליח ל"ק כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאלן בעבירות שבין אדם למקום. וכחז רבינו כהירולא כהרל דבכר דלגי' אחיוראל קמא ולא משליב בין חסא מפורסם לשאינו מפורסם. והר"א ז"ל בהשגת ספר דלא פליגי ופסק גס כן כהירולא קמא ולכן כחז דבחסא מפורסם אפילו עבירות שבין אדם למקום נר"ך לפרסם החשונה:

**ח היודיו שהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו כולנו**. שם אמר בר המדורי אלן קאימנא קמיה דשמואל והוא יתיב וכי משא שליחא לדיבורא ואמר אלל אנחנו חטאנו (כלנו) קא מיכא חמינא ש"מ עיקר וידוי האו הוא ע"ב. ונדאה דלאו דוקא חסאנו לנד אלל חסאנו עוינו פשענו שזכו עיקר היודיו וכמו שכתב רבינו למעלה בריש פ' ראשון חטאטי עימי פשעתי לפניך וגם כאלן דלמריק הכי ומאי דכחז חסאנו ר"ל חסאנו וכו' שהוא חסאנו עוינו פשענו ככ"ל:

**ט אין ההשגה ולא יוס"ב וכו'**. שם (דף פ"ה ע"ב) במשנה עבירות שבין אדם לחבירו אין יוס"ב מכפר עד שירנה חבירו, ובמרה (דף פ"ה) אמר רב יתק כל המקיים את חבירו אפילו בדברים נר"ך לפייסו וכו'. עוד שם ונר"ך לפייסו בשלש שורות של בני אדם. עוד שם כל המבקש מתו מחבירו

**ז אע"פ שהשגה והצעקה וכו'**. בפ"ק דר"ה (דף י"ח) מנין לגור דין של צבור אע"פ שנחםס נקרע ביחוד הכא בלבוז ביחוד איתח אמר רבה בר אבהו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליו"ט:

**ז ומצות וידוי וכו'**. פקח דר"ה (דף פ"ו): אמר רב רמי כתיב אשירי נשוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יליח ל"ק כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאלן בעבירות שבין אדם למקום. וכחז רבינו כהירולא כהרל דבכר דלגי' אחיוראל קמא ולא משליב בין חסא מפורסם לשאינו מפורסם. והר"א ז"ל בהשגת ספר דלא פליגי ופסק גס כן כהירולא קמא ולכן כחז דבחסא מפורסם אפילו עבירות שבין אדם למקום נר"ך לפרסם החשונה:

**ח היודיו שהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו כולנו**. שם אמר בר המדורי אלן קאימנא קמיה דשמואל והוא יתיב וכי משא שליחא לדיבורא ואמר אלל אנחנו חטאנו (כלנו) קא מיכא חמינא ש"מ עיקר וידוי האו הוא ע"ב. ונדאה דלאו דוקא חסאנו לנד אלל חסאנו עוינו פשענו שזכו עיקר היודיו וכמו שכתב רבינו למעלה בריש פ' ראשון חטאטי עימי פשעתי לפניך וגם כאלן דלמריק הכי ומאי דכחז חסאנו ר"ל חסאנו וכו' שהוא חסאנו עוינו פשענו ככ"ל:

**ט אין ההשגה ולא יוס"ב וכו'**. שם (דף פ"ה ע"ב) במשנה עבירות שבין אדם לחבירו אין יוס"ב מכפר עד שירנה חבירו, ובמרה (דף פ"ה) אמר רב יתק כל המקיים את חבירו אפילו בדברים נר"ך לפייסו וכו'. עוד שם ונר"ך לפייסו בשלש שורות של בני אדם. עוד שם כל המבקש מתו מחבירו

**מנדל עוז**

ושבח גדול על לא יליח. פקח כהרל דיומא (דף פ"ו): אמר רב רמי כתיב אשירי נשוי פשע וכתיב מכסה פשעיו לא יליח ל"ק כאלן בחסא מפורסם כאלן בחסא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאלן בעבירות שבין אדם למקום. וכחז רבינו כהירולא כהרל דבכר דלגי' אחיוראל קמא ולא משליב בין חסא מפורסם לשאינו מפורסם. והר"א ז"ל בהשגת ספר דלא פליגי ופסק גס כן כהירולא קמא ולכן כחז דבחסא מפורסם אפילו עבירות שבין אדם למקום נר"ך לפרסם החשונה:

**הנהגות מייסוגיות**

[ג] פ"ק דר"ה אמר רבי יצחק ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן זקנה ושנוי השם וצעקה ושנוי מעשה כו' ע"ש וי"א אף שנוי מקום: [ד] ובפרק אין עומדין חציף עלי מאן דפרס חסאיה: [ה] אמר בר המדורי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל כו' עד ש"מ עיקר וידוי הוא ודלא באמוראי דמפרשי וידוי בענין אחר: [ו] כו' אליעזר בן יעקב ודלא כת"ק דברייתא ע"ש. וכן מ"ה וכן רבינו שמחה: [ז] ובפ"ק דר"ה כתוב אחר אומר

ופק אין עומדין ולכן קראו משנה תורס כמו שכתבתי וכל דבר דוכר כחז במקומו והינח למעיל המביא ראויה בלארוב מן הפלמוד שיבא בקלריה מתחורר ועיקר דברס פ' כהרל דיומא כי רבינו משא ז"ל פסק דכירי רב וזוטרא בר טוביה משמיה דרב והר"א ז"ל כהמא דכירי אלינא דרב יהודה כד"ן: אע"פ שהשגה וכו' עד אליו. פ"ק דר"ה (דף י"ח) יום הכפורים עד בכרעה דביניה. כוף יומא (דף פ"ה): היודיו שהגו בו ולא יתקו

# מדע. הלכות תשובה פרק ב ג

**אע"פ שהחזיר לו וכו'.** משנה בב"ק סוף החונל (דף ל"ב): **אפילו לא הקיט את חבירו אלף בדברים וכו' עד מיתמו והולך לו מיתמו דר' יצחק פ' בחרת דיומא (דף פ"ו):** **ואם היה רבו וכו'.** כ"כ הרי"ף והרא"ש, ונראה שפעמים מדגנטיין גמ' (סס) דרב הלך י"ג פעמים לבקש מחילה מרבי חינה והיכי עבד הכי והאמר ר"י בר חינה כל המבקש ממנו מחזירו לו יבקש ממנו יותר מנ' פעמים רב שאני. ומסרשים דה"ק דר' חינה הוה רבו וכשהוה רבו שאני משאר בני אדם שצריך לבקש ממנו חזילו כמה פעמים. ורש"י לא פירש כן:

**י אסור לאדם להיות לזכור וכו'.** שם נבדקה שבדף דר' חינה היכי עבד הכי והאמר רבא כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ובכוף החונל (ל"ב) מן מנין שלא יהיה המוחל לזכור שגמול ויחטול חבירו אל האלים: **החוטא**

**י אסור לאדם להיות לזכור ולא יתפיים אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול בלב שלם ובנפש הפיצה.** ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור וזהו דרכם של [פ] זרע ישראל ולבם הנכון אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן כן אלא ועברתן שמרה נצח. וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה: **יא החוטא לחבירו ומת חבירו קודם שיבקש מחילה מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ויאמר בפניהם חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוגי זה שכך וכך עשיתי לו.** ואם היה חייב לו ממון יחזירו ליורשים. לא היה יודע לו יורשין יניחנו בבית דין ויתרדה:

## פרק שלישי

**א כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות.** מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק. ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע. מחצה למחצה בינוני. וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת. ואם היו עונותיהם מרובין הרי זו רשעה. וכן כל העולם כולו:

**ב אדם** שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רוב עונך. וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו'. וכן כל **א טור פס. סמ"ג עשין פ:**

**לחם משנה**

מחזירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים ואם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו וכו' והנבחר כל זה בדברי רבינו: **ואם היה רבו הולך וכו' וכו'.** שם (דף פ"ו) רב הוה פסוק סדרא קמיה דרבי עייל וכו' אחא ר' חינה וכו' אפקד רבי חינה אל רב לגביה הליכא מעלי יומא דפיסורי ולא אחפייס והיכי עבד הכי והאמר ר' יובי בר חינה כל המבקש ממנו מחזירו וכו' ומשני רב שאני. מפרש רש"י ז"ל רב שאני מחזיר היה על עצמו. ורבינו גורם רבו שאני כלומר דר' חינה רבו היה. והקשו עוד ור' חינה היכי עבד הכי והאמר רבא כל המעביר על מדותיו וכו' אלף ר' חינה הלמא חזא וכו' כלומר ראה בחלומי שרב יעמוד ראש ישיבה שגמ' ימות הוא כדי שרב יהיה ראש משום דאין מלכות נוגעת בחברתה כמלא רימא ולכן לא היה מוחל לו דחמרא אדחיה מהבא ויבדח לבדל וס' יהיה ראש. וה"ל לדעת רבינו שאומר דכברו אפילו אף פעמים היכי אמר אדחיה מהבא הא היה חייב רב שלא ללכת משם עד שיפייסו. וי"ל דחמל מקום כיון שיראה רב שנשום לך ואופן אחר כמה פעמים אינו רואה למחול לו ישא רגליו ויך לבדל:

**פ"ג א כל אחד ואחד מבני האדם וכו'.** עיקר הדברים לפי מה שרבינו סבור הוא שבהלכות מדות היחידים שבצד כל אדם שנמצא שזכויות מרובין מעונותיו לדיק ומי שעונותיו מרובין מזכויותיו רשע. והא"כ דין המדינה כולה אם ראו שעונותיה מרובין מזכויותיה אז ודאי נחרבה והאדיקים ודאי יוגלים ממנה וזולתם כמו שעשו לבדום דהאף הסבה לדיק עם רשע. ואם נמצאו זכויות מרובין מעונותיה היא צדקה ואין מחזירין אותה אלף שהקב"ה נכרע בהרשעים מכל אחד ואחד לבדה. ואחר שדנו כל מדינה ומדינה לבדה חזרין ושוקלין עונות וזכויות כל המדינות שהוא כל העולם כולו אם נמצא עונותיהן מרובים מזכויותיהן אז נחרב כל העולם כולו ואפילו המדינה שזכויותיה מרובין מעונותיה ואינם יגלין מהם אלף האדיקים בלבד כמו שהיה בימי דור המבול שגמול נח ואם נמצאו זכויותיהן מרובים מעונותיהם אז נולד כל העולם כולו ואפי' המדינה שעונותיהם מרובים מזכויותיהם הם זולתם והקב"ה פורע מן הרשעים בלבד. והי למד רבינו ז"ל ממה שאמר בדקדוקין (דף מ') לריך שיראה אדם עמנו כאלו הוה חייב ונאיו זכאי וכו' ואם כל העולם וכו' עבר עבירה אחת כו' משמע ששוקלין את כל העולם

וזהו דרכם עד כמה. פ"ק דר"ס (דף ע"ו) וכמה מקומות בתלמוד וכמה מדרשות: **החוטא לחבירו עד קנן.** פ' בחרת דיומא (דף פ"ו) ובמחילה: **ואם היה חייב עד סוף ה'.** כ"כ פ' סגול עשין (דף ק"ג) וכמה מקומות:

**פ"ג ב כל אחד ואחד עד כל העולם כולו.** פ"ק דר"ס (דף י"ו): **אדם** שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת שנאמר על רוב עונך. פ' ארבעה ראשי שנים (סס): **כתב** הראב"ד ז"ל לא כמו שהוא סוכר עד ועיקר דבר זה בינומא עכ"ל: **ואני אומר** פירוש זה יפה וסוף פ' החונל (מ"ט) גבי מספר ימך אמלא דאוקומתא כהנאי דמיתא את כהנאי ימך אמלא אלו שני דורות וזה משלימין לו לא זכה ופוחתין לו דברי ר"י והא"כ זכה מוסרין לו לא זכה ופוחתין לו והסוגיא אשר שם מגלה הסוד ואלו נגלים לפרט פירוש עם שאר פירושין על מיתמו דר' כדוספאי א"ר יוחנן שצדק קמא דר"ס וישיב זה עם הכתוב המקובל בו שגמול ומקובל כרבה אלף אין חטיבה כזה על ר"י ז"ל כי הוא הסתיק לשון התלמוד ככל מקום מלאין כנלי לשון עברי ולא רש לפרט כמנהגו במשנה תורה כמו שכתבתי וכל א"ש ימלא

אומר ישא ה' וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים בו, ע"ש. [הוכיחו לו מקרא רישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי. ופירש"י ישור לשון שורה ואין שורה פחות משלש בני אדם ושלש פעמים דכתיב חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי דהן שלש לשונות של בקשת מחילה, ע"כ:] [ח] כדאימא התם דרב אחא לגבי ר' חינה תליסר מעלי יומא דכפורי לפייסו, ע"ש: [ט] בירושלמי: דפירק החונל גרסינן הא דאמר אבא שצריך למחול כשלא הוציא לו שם רע אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית ע"כ:

גמור כל ימיו ועשה תשובה בלחורוהו אין מחזירין לו : כל הרשעים וכו'. ס' לפני אידיון (דף ז'). וכל שחזרו בהם אין מקבלין אותם עולמים דברי ר"ם ר"י אומר חזרו בהם במתמוניות אין מקבלין אותם כפרסיה מקבלין אותם. א"ד עשו דבריהם במתמוניות מקבלין אותם כפרסיה אין מקבלין אותם ר"ם ור' יהושע בן קריה אומרים בין כך ובין כך מקבלין שנאמר שובו בני ישראל אמר ר' יוחנן א"ש

**פ"ד א ארבעה** ועשרים דברים מעכבין את התשובה וכו'. כרייתא כהנה הרי"ף ב'פ' כהנה דיומא. וכחכ ר"ף לא ידעתי היכן היא שמייה. ומלמדי כהנה יענו והפסוק ולא מלמדי כברייתא במלמדי חללו שהוא הנקרא הוכפחא מפני תבוי רבי חייה ורבי ארבעה חולמו אבל מלמדי כברייתא קמית לעתה :

**ג והאוכל שור עניים** וכו' : כתב הראב"ד ז"ל שהיה שור עניים וכו' וז"ל ואמר עלי אני נוסף, כ"ל. וא"ל אומר שאין הכסף לגורמא זו יורה מ"ז. ועוד שאפשר שם רבינו גורם שוד דגלי"ה והיינו נכסי יתומים ליתגול דקרא נקט משוד עניים ונקט פסם רבינו למה ייחודו עניים יורה משאר בני אדם מפני שאלו חללים הם ויכול לאלול השוד שנקט מה שאין כן בשאר בני אדם ועוד פסם שמי מפני שאין ידועים ומפורסמים :

**המקבל שוחד** וכו' שהדבר יש לו רגלים. כלומר שלא ישיב אל לבו לאמר שלא כדין

הרי זה מבני העולם הבא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה [ג] בין בגלוי בין במתמוניות מקבלין אותן שנאמר שובו בני ישראל שובבים. א"ע"פ שעדין שובב הוא שהרי בסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה :

**פרק רביעי**

**א ארבעה** ועשרים דברים מעכבין את התשובה. ארבעה מהן עון גדול והעושה אחד מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו : ואלו הן. א) המחטיא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה. ב) והמטה את חבירו מדרך טובה לרעה כגון מסית ומדיח. ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו ממחה בידו. הואיל ובנו ברשותו אילו מיחה בו היה פורש ונמצא כמחטיאו. ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא יניחם בבשלוונם. ד) והאומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויום הכפורים מכפר : ומהן חמשה דברים הגועלים דרכי התשובה בפני עושהו. ואלו הן. א) הפורש מן הצבור, לפי שבזמן שיעשה תשובה לא יהיה עמהו ואינו זוכה עמהו בזכות שעושהו. ב) והחולק על דברי חכמים, לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה. ג) והמלעיג על המצות, שכיון שנתבוז בעיניו אינו רודף אחריהן ולא עושן ואם לא יעשה במה יזכה. ד) והמבזה רבותיו, שדבר זה גורם לו לדחפו ולטרדו כנחזי ובזמן שנמרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת. ה) והשונא את התוכחות שהרי לא הגיח לו דרך התשובה. שהתוכחה גורמת לתשובה שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו חוזר בתשובה כמו שכתוב בתורה זכור ואל תשכח, ממרים הייתם. ולא נתן ה' לכם לב. עם נבל ולא חכם. וכן ישעיהו הוכיח את ישראל ואמר הוי גוי חוטא. ידע שור קונחו. מדעתו כי קשה אתה. וכן צוהו האל להוכיח לחטאים שנאמר קרא בגרון אל תחשוך. וכן כל הנביאים הוכיחו לישראל עד שחזרו בתשובה. לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם גדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה, וזה ששונא את התוכחות אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו לפיכך יעמד בחטאתו שהם בעיניו טובים : ג) ומהם חמשה דברים העושה אותן אי אפשר לו שישוב בתשובה גמורה לפי שהם עונות שבין אדם לחבירו ואינו יודע חבירו שחטא לו כדי שיחזיר לו או ישאל ממנו למחול לו. ואלו הן. א) המקלל את הרבים ולא קלל אדם ידוע כדי שישאל ממנו כפרה. ב) והחולק עם גנב, שלפי שאינו יודע גניבה זו של מי היא אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו והוא לוקח. ועוד שהוא מחזיק יד הגנב ומחטיאו. ג) והמוציא אבדה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה, לאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי יחזיר. ד) \*והאוכל שור עניים ויתומים ואלמנות. אלו בני אדם אמללין הם ואינן ידועים ומפורסמים וגולים מעיר לעיר ואין להם מכיר כדי שידע שור זה של מי הוא ויחזירנו לו. ה) והמקבל שוחד להפנות דין אינו יודע עד היכן הגיע המייה זו וכמה היא כחה כדי שיחזיר, שהדבר יש לו רגלים ועוד שהוא מחזיק יד זה ומחטיאו : ד) ומהן חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן. לפי שהם דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא. ואלו הן

**לחם משנה**

כל הרשעים וכו'. כ"פ דעבדה כוכבים (דף ז'). ח"ד וכלן שחזרו בהם וכו' (עין כ"ט). ופירש"י ז"ל דחולן אנולמס ועמי ארץ קאי והחום' דמו פירושו ופירשו פי' אחר ורבינו גורם כגורמא ר"ף ז"ל שגורם כל הכופשים שחזרו בנן כו' ומתבאר דברי רבינו לפי גרסא זו :

**פ"ד א ארבע** ועשרים דברים מעכבין את התשובה וכו'. כרייתא זו לא מלמדי חללו דברי ר"ם ר"י אומר חזרו בהם במתמוניות אין מקבלין אותם כפרסיה מקבלין אותם. א"ד עשו דבריהם במתמוניות מקבלין אותם כפרסיה אין מקבלין אותם ר"ם ור' יהושע בן קריה אומרים בין כך ובין כך מקבלין שנאמר שובו בני ישראל אמר ר' יוחנן א"ש

**ב המבזה רבותיו**. שם כברייתא מן אבותיו, וכבר רבינו דהני חרמי חד יניחו דל"כ פ"ה ליה חדא והווי לכו כ"ס וא"ך קאמרה הכרייתא כ"ד :

**ג האוכל שור עניים** וכו' : כתב הראב"ד ז"ל שהיה שור עניים וכו' וז"ל ואמר עלי אני נוסף, כ"ל. וא"ל אומר שאין הכסף לגורמא זו יורה מ"ז. ועוד שאפשר שם רבינו גורם שוד דגלי"ה והיינו נכסי יתומים ליתגול דקרא נקט משוד עניים ונקט פסם רבינו למה ייחודו עניים יורה משאר בני אדם מפני שאלו חללים הם ויכול לאלול השוד שנקט מה שאין כן בשאר בני אדם ועוד פסם שמי מפני שאין ידועים ומפורסמים :

**המקבל שוחד** וכו' שהדבר יש לו רגלים. כלומר שלא ישיב אל לבו לאמר שלא כדין

# מדע . הלכות תשובה פרק ד ה

כדין דנמי שהדין חלו בשוקל העם ויש לו רגלים לומר יפה דנמי וכיון שקבל השוחד לפולס לבו והעמו טמא לזד זמנו ולא לזד חוכמו :

**פ"ה ב על מ"ט רבינו אלף כל אדם ראוי להיות דקדוק וכו' או חכם או סכל . כהנו הנאות חיותם דלמיקו כפרק כל סיד (מ"ט) דהלפך הממונה על הכריון לילה שמו ועמל הכסף וכו' או נגוד או חלם או ספס**

עלם או חכם . הרי כפירות משמע שנס דבר זה הוא בידי שמים . וחלוי יש הלוק בין סכל לספס וסכל הוא לענין יראה שמים . ומורי הכ"ס ח"ק דהכל ה"ט ללחח כחממה או כסבלות והכאן דס' כל היד ר"ל לעשות לו לב חכם או לב ספס עד כלן לשון הכ"ס . ומ"ט דסכל הוא לענין יראה שמים אין לו ספס דלמן ענין סכל לענין יראה שמים ועוד דלמן זה מקביל לחכם :

וכיון

אחרי לבבכם ואחרי עיניכם . (ד) המתכבד בקלון חבירו אומר בלבו שאינו חטא לפי שאין חבירו עומד שם ולא הגיע לו בושת ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי . (ה) והחושד בשרים אומר בלבו שאינו חטא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה והוא אינו יודע שזה עון שמים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה : (ו) ומהן חמשה דברים העושה אותם ימשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרוש מהן . לפיכך צריך אדם להזהר מהן שמא ידבק בהן והן כולן דעות רעות עד מאד . ואלו הן . רכילות ולשון הרע ובעל חיסמה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני שהוא לומד ממעשיו והן נרשמים בלבו . הוא שאמר שלמה ורועה כסילים ירוע . וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד קל חומר לבעל תשובה : ן כל אלו הדברים וכיצא בהן אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא :

## פרק חמישי

**א רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו . ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו . הוא שכתוב בתורה הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע . כלומר הן מין זה של אדם היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא פן ישלח ידו : ב אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים מפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה נזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע . אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או [ג] סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות . ואין לו מי שיכפהו ולא נזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה . הוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב . כלומר אין הבורא נזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע . וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו . ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה . הוא שכתוב אחריו מה יתאונן אדם חי וכו' . וחזר ואמר הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו הוא שכתוב אחריו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וכו' : ג ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר ראה נתתי לפניך היום את החיים . וכתוב ראה אנכי נוהן לפניכם היום . כלומר שהרשות בידכם וכל שיחפץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים . ומפני זה הענין נאמר מי יתן והיה לבבם זה להם . כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא נזר עליהן לעשות טובה או רעה אלא הכל מסור להם : ד אילו האל היה נזר על האדם להיות צדיק או רשע או אילו היה שם דבר שמישך את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הדרכים או למדע מן המדעות או לדעה מן הדעות או למעשה מן המעשים כמו שבזדים מלבם המפשים הוברי שמים היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך המיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם והוא מתחלת ברייתו כבר נזר עליו או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו . ומה מקום היה לכל התורה כולה ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק . השופט כל הארץ לא יעשה משפט . ואל תתמה ותאמר היאך יהיה האדם עושה כל מה שיחפץ ויהיו מעשיו מסורים לו וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ולא חפצו והכתוב אומר כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ . דע שהכל כחפצו יעשה ואף על פי שמעשינו מסורין לנו . כיצד כשם שהיוצר חפץ להיות האש והרוח עולים למעלה והמים והארץ יורדים למטה והנגלל סובב בעיגול וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שחפץ בו . ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות . לפיכך דנין אותו לפי**

### לחם משנה

טור הוא שלל הכס שהדבר יש לו רגלים יש לו רגלים וכו' . כל"ל לנזר לשון זה , וכבר שמעתי טו פירוש אחר וחלוי ממחר :  
**ד המשתמש בעצמו של עני וכו' .** מלי דקאמר טעם של עני ולא של עשיר נתן רבינו הפסד ממני שחל טעם שליח מחליו מדמיו כלל :  
**פ"ה א רשות לכל אדם וכו' .** כל זה הפסד הוא מנוזר :  
**ב כל אדם ראוי לו להיות דקדוק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל .** מה שהקטן מהכא דמסכת נדה (דף ס"ז) דלומר טעם זו מה פסל עליה חכם או ספס וכו' כבר תיכף בעל הבכחה :  
**ד לדרך מן הדרכים .** ר"ל לומר אם לדרך טוב או לדרך רע . או ללמד מן המדעות ר"ל למנה

שמקבל שוחד והפסד אם הדין אם היה יודע נדלוי שראובן היה פסוד לחם למשען מנה והוא חייבו לחם לו בשביל שוחד שקבל משמעון ודלי שיהיה יכול לחזור בחשוכה שיחזיר לראובן המנה שכן שפירש שלל כדן סכל מחלח שהשוחד ישר עיני חכמים הוא חוטא כשלווק שוחד משמעון וחייב לראובן שלל הכס אם הדין כלל אלף שלקח שוחד לזייב את הלחם מפני שפסד בעיניו מחמת השוחד ועלמה לו שהדין עם שמעון . ח"ט שהדבר יש לו רגלים כלומר שיש לו עמי הרעות לזכות את שמעון וכיון שכן נדלה לו פסד לחם וליך יחזיר . חכו ואומרו אינו יודע עד היכן הגיע הכיס וז כלומר זלזה הסייח לדין אינו יודע עד היכן היה הכס אם הדין ועד היכן כח הכסויים שהסס זה את הדין כלומר לכמה אגסס הדין ולכמה לא הכס דזה טעם בעיניו של מי שהכס

### הנהגות מיימוניות

[א] תימה דבפירוש אמר פ' כל היד ששליך המכונה על ההריון לילה ששמו נוטל את התימה כו' עד נגזר או חלש או טפס או חכם כו' הרי בפירוש מביע שם דבר זה בידי שמים . וחלוי יש הלוק בין סכל למישיש . ומה שכתב חכם או כסיל שמא יש לומר לענין דראת שמים ובמגדל אינו"ג שהי"ט תירץ לי מורי רבינו הפירוש לאתו בחכמה או בסבלות ומה שבפ' כל היד חייבו לעשות לו לב חכם או טפס . ע"כ :

### מגדל עז

כלל האדם נחלה לו עד זה לנס . פרק לפני אידיון (דף ס"ז) וכמה מקומות תלמוד ובמגלה (דף כ"ט) סק שוחד ויושב הכל כדי שמים מן מילח שמים וכל זה שכתב

hand. These “four species” are “taken” on each of the seven days of Sukkot (except on the Sabbath).

**אָרוֹסִין** See אִירוֹסִין.

**אָרִיס** A *sharecropper*. A person who works a field for its owner and in return receives a portion of its produce (see קָבָלָן; חוֹכֵר). The laws concerning an אָרִיס are discussed in detail in the ninth chapter of *Bava Metzia*.

**אָרִיסֵי בְּתֵי אָבוֹת** *Family sharecroppers*. Families of sharecroppers who, for generations, on the basis of a long-standing agreement, worked the fields belonging to a particular family.

**אֶרֶץ הָעַמִּים** Lit., *the land of the nations*. Any territory outside Eretz Israel. The Sages decreed that all land outside Eretz Israel is to be considered ritually impure. Contact with the land or its air space makes one ritually impure.

**אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** *Eretz Israel, the Land of Israel*. Eretz Israel has particular sanctity, and there are commandments which apply only there. Almost all the commandments connected with land and with agriculture, such as the prohibitions of the Sabbatical Year (see שְׁבִיעִית) and of sowing mixed seeds (see כְּלָאֵי הַכֶּרֶם), as well as the setting aside of the priest's portion of the crop (יִתְרוּמָה) and tithes (יִמְעֻשְׂרוֹת), apply only there. The cities of Eretz Israel have special regulations and sanctity. The ordination of Sages was performed only in Eretz Israel. In Eretz Israel the second days of Pilgrim Festivals (יִשְׁלַשׁ) are not celebrated, whereas they are in the Diaspora (see רִנְגָלִים). Over the generations, with the development of the Torah center of Babylonia, differences in law and custom also developed between Eretz Israel and the Diaspora. The borders of Eretz Israel are defined in various ways, each of which has its own Halakhic significance. See אֶרֶץ הָעַמִּים; סוּרְיָה; תְּחוּם עוֹלֵי בְּבֵל.

**אֵשׁ** *Fire*. One of the primary categories of damage (see אָבוֹת אֲשֶׁר נִזְקָה). It is Halakhically defined as “a person's property that is carried by the wind and does damage at a distance from where it was originally placed.” For example, a fire, inadequately contained or guarded, which is spread by the wind; or a knife, blown by the wind off one's roof, which injures a passerby. See טְמוּן בְּאֵשׁ.

**אֶשְׁבוּרָן** Lit., *a collection of water*. Water used for immersion (in a יִמְקוּהָ, ritual bath, or natural reservoir) which is collected in one place and which does not flow, in contrast to flowing water such as a sea, river, stream, or spring (see מַעֲיָן; וּזְהָלִין). Immersion in rainwater or water from melted snow or ice for the purpose of ritual purification is valid only if the water is collected in one place.

**אִשָּׁה** *Woman*. Apart from those Halakhic differences deriving from the biological dissimilarities between men and women, different laws apply to women in various areas. In general, women are not required to perform most of the positive commandments related to a specific time (יִמְצוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמִין). Notable exceptions are kiddush on Shabbat, the eating of

matzah on Pesah, the joyous celebration of Festivals, attendance at the Temple for the royal ingathering (see הַקְהָלָה), and prayer. Women are normally obligated to perform those positive commandments which are not dependent on a specific time, a notable exception being the obligation to study Torah. All the negative commandments apply to them, except for the prohibitions against shaving the sides of the head and disfiguring the beard, and the priests' prohibition against contact with a dead body. There is no difference between a woman and a man in civil law, nor is there any difference between them regarding punishment for transgressions, except in the case of a designated maidservant (יִשְׁפָּחָה הַרְפוּהָ) and the married daughter of a priest (see בַּת זֵכֶן). Women are not permitted to testify in court except in special circumstances, nor are they permitted to serve as judges or to be appointed to public office. There are also certain differences between men and women regarding vows (see הַפְּרָת הַנְּדָרִים) and Nazirite vows, and also regarding other regulations, mainly for reasons of modesty. See טוּמְטוּם; אֶנְדְרוּגִינוּס.

**אָשָׁם** *Guilt-offering*. One of the categories of sacrifices. There are six sub-categories of the אָשָׁם sacrifice: (1) יִאָשָׁם גְּזִילוֹת — a sacrifice brought by a person who denied a debt, swore a false oath that he was not liable, and later admitted that he was liable and that he had sworn falsely. (2) יִאָשָׁם מְעִילוֹת — a sacrifice brought as atonement for יִמְעִילָה, the misuse of sacred articles. (3) אָשָׁם שְׁפָחָה הַרְפוּהָ — a sacrifice brought as atonement for relations with a partially non-Jewish maidservant designated to be the wife of a Hebrew slave (see שְׁפָחָה הַרְפוּהָ). (4) אָשָׁם נְזִיר — a sacrifice brought as part of the purification process of a Nazirite who had become ritually impure (see נְזִירוּת). (5) אָשָׁם מְצוּרַע — a sacrifice brought as part of the purification process of a leper (see צַרְעַת). (6) יִאָשָׁם תְּלוּי — a sacrifice brought as atonement in a case where a person is unsure whether or not he committed a sin which requires the bringing of a sin-offering (יִחַטָּאת). An אָשָׁם is one of the יִקְדָּשֵׁי קֹדֶשִׁים — sacrifices of the most sacred order — and may only be eaten by priests and only on the day it is offered and the following night. The laws of its slaughter (יִשְׁחִיטָה), the sprinkling of its blood on the altar (יִזְרִיקָה), and the offering of its fats (יִהְיֶה קֶטֶר חֲלָבִים) are like those governing the peace-offering (יִשְׁלָמִים). A ram (יֵאֵיל) is the only animal used for an אָשָׁם.

**אָשָׁם גְּזִילוֹת** *A guilt-offering for robbery*. This offering is required when a person has denied that he owes someone money, has taken a false oath to support his claim, and later admitted his guilt. To atone for his misdeed, he must return the money, pay the injured party an additional fifth of the sum (יִחֻמַּשׁ), and offer this sacrifice.

**אָשָׁם מְעִילוֹת** *A guilt-offering for misuse of sacred articles*. A person who unwittingly takes an article or an animal consecrated to the Temple or set aside as a sacrifice and uses it for secular purposes, must restore the value of the article to the Temple, pay an additional fifth of its value (יִחֻמַּשׁ), and bring this offering.

**אָשָׁם תְּלוּי** *A doubtful guilt-offering*. A sacrifice brought by a person who is uncertain as to whether he committed a sin that requires a sin-offering (יִחַטָּאת). In *Keritot* (17b-18a) the Sages

debated the precise definition of the doubt which requires the penalty of this sacrifice. In the Second Temple period, it was even offered by individuals who had no real doubt, but merely a slight suspicion that they had committed a sin. Hence it was also called אֲשֵׁם חֲסִידִים — “the guilt-offering of the pious.”

**אֲשֵׁמוּרוֹת** *Watches.* The divisions of the night. The Sages differed as to whether the night is divided into three watches or four. The times for such matters as the recitation of the *Shema* (יְקִרִיאַת שְׁמַע), and the beginning of the daily Temple service (see תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן), are determined according to the watches.

**אֲשֵׁרָה** *A tree worshipped as part of idolatrous rites.* The Torah commands that such trees be burned and entirely destroyed (Deuteronomy 12:13). In particular, there are two types of such trees which must be destroyed: (1) A tree which was itself worshipped (אֲשֵׁרָה דְמִשְׁחָה). (2) A tree planted next to an idol to beautify it or to be used in some way in its service. It is forbidden to derive benefit from an אֲשֵׁרָה, which is Halakhically considered to be burnt and non-existent even before it is actually destroyed.

**אִשְׁתֵּי אָב** *One's father's wife.* The Torah prohibits sexual relations with one's father's wife (Leviticus 20:11) (see also עֲרִיּוֹת). This prohibition applies even though: (1) the woman is not his mother; (2) she was only betrothed to his father (see אִירוּסִין) and had not undergone the rites of marriage (see נִשְׁוּאִין); (3) his father is no longer alive. Some Talmudic opinions also include within the scope of this prohibition an unmarried woman seduced or raped by his father. Transgression of this prohibition carries the death penalty of stoning (יִסְקִילָהּ).

**אִשְׁתֵּי אָח** *One's brother's wife.* The Torah prohibits sexual relations with one's brother's wife (Leviticus 20:11). (See also עֲרִיּוֹת.) Transgression of this prohibition carries the punishment of excision (יִכְרֶת). The prohibition applies to the wife of both a paternal and a maternal brother, and remains in force even after the brother's death. The only exception to the prohibition is a יְבָמָה, the widow of a brother who died childless (see יְבוּם).

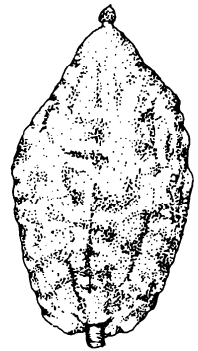
**אִשְׁתֵּי אִישׁ** *A man's wife.* The Ten Commandments specifically prohibit adultery, and the Torah elsewhere states that the sin of sexual relations with another man's wife is punishable by death (Leviticus 20:10). The prohibition applies both to a

betrothed (see אִירוּסִין) and to a married woman (see נִשְׁוּאִין). Both parties to the adultery are subject to the penalty of death by יְחָנֵק (strangulation), and if the female partner is a betrothed virgin between the ages of twelve and twelve-and-a-half (see נַעֲרָה and נַעֲרָה הַמְאוּרָסָה) the penalty for both parties is יִסְקִילָהּ (stoning). A married woman becomes free to marry another man only through divorce (see גֵּט) or her husband's death. See also מִיאון.

**אִשְׁתּוֹ כְּגוֹפוֹ** *One's wife is as oneself.* A principle applying particularly in the laws of evidence. A man's wife is considered to be legally identical with him; hence, if a man is disqualified from testifying for or against a certain relative, he is also disqualified from testifying for or against that relative's wife or husband.

**אֶתְנֵן זוֹנָה** *The present given to a prostitute.* The Torah forbids the offering as a sacrifice in the Temple of an animal given in payment to a prostitute (Deuteronomy 23:19). See also מַחִיר קָלָב.

**אֶתְרוֹג** *Citron.* (1) The citron is one of the four species (יְאֻרְבֶּעָה מִיָּנִים) over which a blessing is recited on the Sukkot Festival. The Sages maintained the tradition that the expression פְּרֵי עֵץ הָדָר — “the fruit of goodly trees” (Leviticus 23:40) — refers to the citron. Since the Torah specifically refers to the beauty of the fruit, one is commanded to make certain that the citron used on Sukkot is perfect in form, and any outer flaw or unusual appearance makes the citron invalid for use in fulfilling the commandment. Any citron which is at least partially ripe and which is larger than the size of an egg (see בֵּיצָה) is valid for performing the commandment. A fruit produced by grafting a citron onto another kind of citrus tree is not valid for performing the commandment. (2) With regard to tithes (יְמַעֲשׂוֹת). Since the citron tree produces fruit over a prolonged period (as opposed to a single season), it may at any one time have fruit at different stages of maturity. It also demands artificial irrigation. Because of these special features, terumah (יְתְרוּמָה) and tithes regarding the citron are similar to those governing vegetables rather than those governing other fruit trees.



**ב**

**בָּא בַּמְחֲתָרֵת** *One who comes and breaks [lit. tunnels] in.* A thief who breaks into a person's house. The Torah views such a thief as a potential murderer. Therefore, unless the homeowner is sure that the thief has no intention of harming him, he is

permitted not only to defend himself against the thief but even to kill him. (See Exodus 22:1; *Sanhedrin*, chapter 8).

**בְּגָדֵי זָהָב** *The golden garments.* The eight garments (שְׁמוֹנֶה)

legal owner. A person who is able to prove uninterrupted possession for the necessary period is no longer required to produce documentary evidence of his legal title to the object. The חֲזָקָה is proof enough. (See חֲזָקָה; הַמוֹצֵיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה; חֲזָקָה הַמוֹצֵיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה; חֲזָקָה הַמוֹצֵיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה.) (3) With reference to the transfer of ownership of immovable property, חֲזָקָה means demonstrating one's ownership by performing an act denoting ownership. The performance of such an act represents a קַנְיָן, in which one person formally acquires property received as a gift or purchased from another person. (4) With reference to the use of property (easement), חֲזָקָה means the privilege to use property, even though it inconveniences another party. For example, if one person's window overlooks someone else's courtyard, this represents an invasion of privacy. Nevertheless, if the owner of the courtyard has allowed the window to be used for a certain period of time, the owner of the window has acquired a חֲזָקָה and the owner of the courtyard cannot sue to have the window removed. See הַיּוֹק רְאִיָּה.

**חֲזָקָה שְׂאִין עִמָּה טַעְנָה** *Possession that is not accompanied by a claim.* A person in possession of property is presumed to be its owner unless proved otherwise. However, this presumption is only made when he claims that he legally acquired the property in question — i.e., that he bought it, received it as a gift, or inherited it. If he does not make such a claim, his possession is not in itself proof of ownership, regardless of the period of time the property has been in his possession.

**חֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת** *Sin-offerings left to die.* Sin-offerings (see חֲטָאָה) that have become disqualified and, hence, can no longer be sacrificed on the altar. Such animals are confined in an enclosure until they die. According to some authorities, there are five animals placed in this category: (1) The offspring of a sin-offering (see נִלְדוֹת קָדָשִׁים). (2) An animal substituted (see תַּמְוָרָה) for a sin-offering. (3) A sin-offering whose owners have died. (4) A sin-offering whose owners have already gained atonement through another offering. (5) A sin-offering (of sheep or goats) which is more than a year old. Other authorities do not accept this classification in its entirety. See עַר שְׂחִטָּאָב.

**חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת** *Lit., inner sin-offerings.* Sacrifices whose blood is sprinkled in the Sanctuary (יְהִיכָל) or in the Holy of Holies (יְקָדֵשׁ הַקְּדָשִׁים), including the Yom Kippur bullock (פָּר הַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים) and goat (שְׂעִיר יוֹם הַכִּיפּוּרִים), whose blood is sprinkled between the staves of the ark (see בֵּין הַבַּדִּים), on the curtain (יִפְרוֹכֶת) and on the golden altar (יִמְזַבַּח הַזָּהָב). Other such sacrifices are the bullock for unwitting communal sin (פֶּרֶךְ הָעֵלָם), the bullock of the Anointed Priest (פָּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ), and the goats of idol worship (שְׂעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה), whose blood is sprinkled on the curtain and on the golden altar. In all these cases, unlike other sacrifices, any omission in the ceremony of sprinkling the blood invalidates them. The remaining blood is poured on the western base of the outer altar, and the meat of these sacrifices is not eaten but burned in the place where the ashes are deposited (see בֵּית הַדָּשָׁן), after being cut into pieces, with all its inner parts and excreta. Ordinary sin-offerings are occasionally called "outer sin-offerings" (חֲטָאוֹת חִיצוֹנוֹת) in contrast to these "inner" ones.

**חֲטָאוֹת הַצִּיבוּר** *Communal sin-offerings.* Sin-offerings brought on behalf of the community, in contrast to those brought by private individuals (see חֲטָאָה). Some of these sacrifices were offered as part of the musaf (יְמוּסָף) offerings on Festivals and the New Moon (יְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ). See שְׂעִיר רֵאשׁ חוֹדֶשׁ; שְׂעִירֵי הַרְגָּלִים; שְׂעִיר יוֹם הַכִּיפּוּרִים.

**חֲטָאָה** *Sin-offering.* A person who inadvertently committed a sin punishable by excision (יִבְרָת) must bring a sin-offering as atonement (see חֲטָאָה). Such a sin-offering brought by a private individual must be a female lamb or goat less than one year old. It must be slaughtered in the northern section of the Temple Courtyard and its blood received there (see קַבְלָה). The blood is sprinkled on each of the four corners of the altar (see אֶרְבַּע מַתָּנוֹת). The fats (אֵימורִים) of the sin-offering are burned on the altar, and its meat is eaten by the priests. Other sin-offerings are brought in certain cases as part of the purification ceremonies at the end of a period of ritual impurity (see טְהָרָה). There are other sin-offerings to atone for the community (see חֲטָאוֹת הַצִּיבוּר) and special sin-offerings are brought by the leaders of the people to atone for transgression (see שְׂעִיר נְשִׂיאָה). See also עוֹלָה יוֹרֵד.

**חֲטָאָה הָעוֹף** *A bird sacrificed as a sin-offering.* A sin-offering brought by poor people (see נְלוֹת וְנָלִי נְלוֹת), in the case of a "sliding-scale" sacrifice (see עוֹלָה יוֹרֵד). A bird is also brought as a sin-offering by a woman who has given birth (יְמִדוּרָה), by a זָבֵן and a זָבֵנָה, and by a poor leper (יִמְצוֹרֵעַ), at the end of their period of ritual impurity (see כְּפָרָה), as well as by a Nazirite who became ritually impure. All cases of חֲטָאָה הָעוֹף are accompanied by a bird sacrificed as a burnt-offering (see עוֹלֹת הָעוֹף). The חֲטָאָה הָעוֹף is killed by the priest with his fingernail (see מְלִיקָה), and its blood is sprinkled on the lower half of the altar in the southwestern corner, beneath the red dividing line (see חוּט הַסִּיקָא), so that all its blood drains to the foot of the altar. Birds sacrificed as sin-offerings belong entirely to the priests, and they alone are entitled to eat them. A non-priest (see זָר) who eats חֲטָאָה הָעוֹף is guilty not only of eating forbidden sacrificial meat, but also of eating the meat of a bird that has not been ritually slaughtered (see שְׂחִיטָה). He thus receives two sets of lashes (see מַלְקוֹת).

**חֵי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ** *Lit., a living being carries itself.* A principle relevant to the prohibition of carrying (יְהוּצָאָה) on the Sabbath. A living being, especially a human being, "carries itself" and does not make itself a burden for a person carrying it. Accordingly, carrying a human being is not considered as an act of labor prohibited on the Sabbath by Torah law.

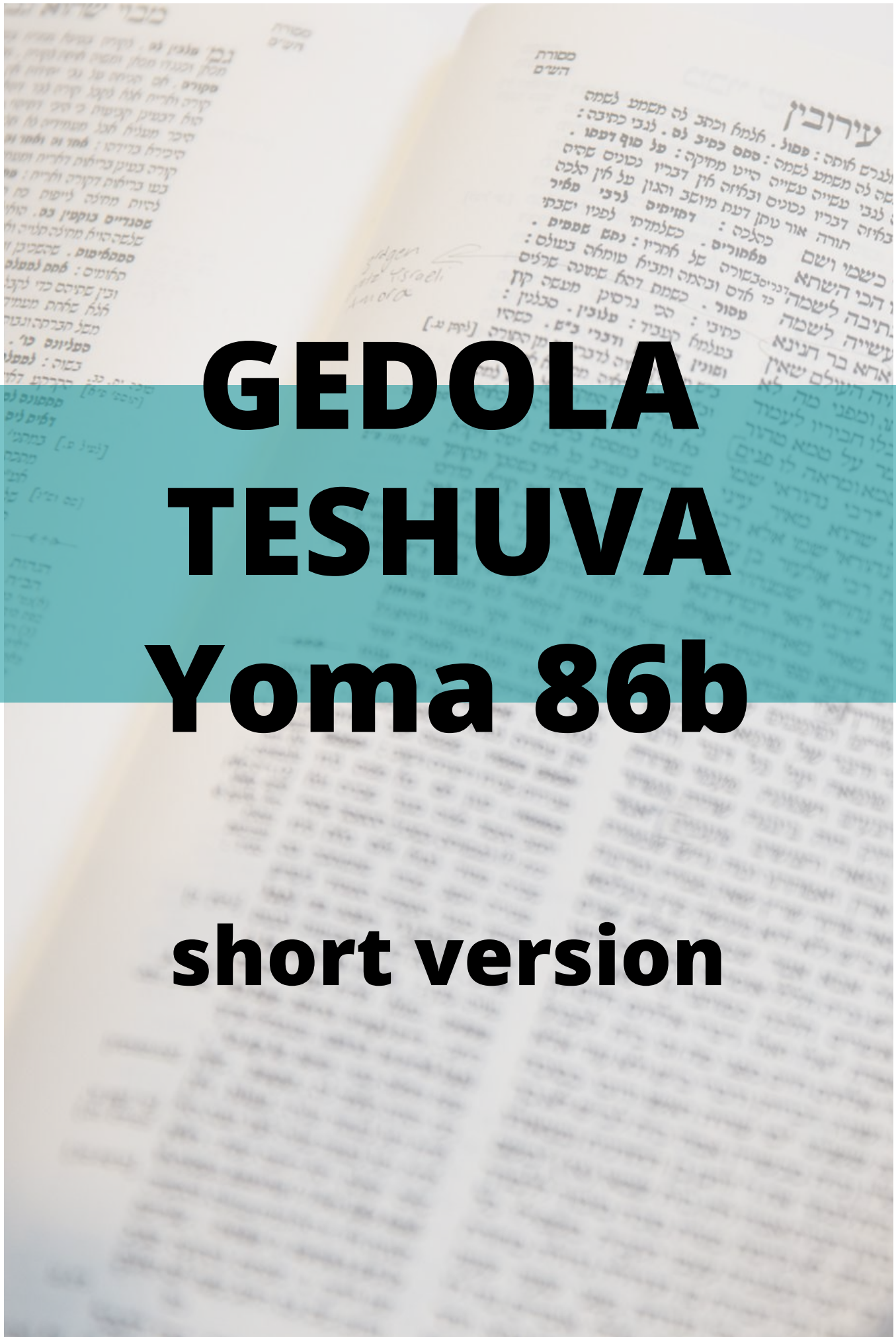
**חֵיבַת הַקּוֹדֶשׁ** *The respect in which sacred objects are held.* An object that has been consecrated for use as part of the sacrificial services in the Temple becomes capable of contracting ritual impurity like an item of food by the very fact of its consecration (חֵיבַת הַקּוֹדֶשׁ), even if, otherwise, it would not contract such impurity. Thus, items that are not food (such as the wood for the altar, or the incense), or items of food that have not been rendered capable of contracting ritual impurity by contact with water or other liquids (see הֶכְשֵׁר), once they are





# GEDOLA TESHUVA Yoma 86b

short version





# Gedola Teshuva – Short Version

## Finding Your Sugya

You'll find the **Short Version** of this sugya on **Yoma 86b**, beginning with the words "אמר ריש לקיש", about one fifth of the way down the daf. It ends with the words "כאן מאהבה כאן מיראה".

## Suggested Breakdown

We have divided this sugya in two sections, and we recommend learning it in 1-2 sessions with your chevruta.

1. אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול
2. איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאמר ושוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה

## What's Next?

If you make it through this sugya and are hungry for more, jump into the long version of this sugya in the next tab of your binder. You might want to focus on the sections 1-3 and 10.



# Hint Sheet for Yoma 86b

Jastrow citation: Yoma 86<sup>b</sup>

This is a name	ריש לקיש
Look up under גדול	גדולה
Look up under זדון, Root: זוד	שזדונות
Root: עשי	נעשות
"to him"	לו
Root: שגג	כשגגות
Look up in Frank as is	שנאמר
Look up in Jastrow as is	ישראל
Look up as is	עד
"Hashem," a substitute for the four-letter name of G'd	ה'
Look up under אלה	אלהיך
Look up as כי	כי
Look up under אהא	הא
Same root as זדונות	מזיד
Look up as is	הוא
Indicator of emphasis, often untranslated, look up קא	וקא
From Frank: he calls it...; he designates it (by a certain term)	קרי ליה
Look up in Jastrow as is, Root: כשל	מכשול
Look up in Frank	איני

והאמר	ו + ה + א + מ + ר
כזכיות	Look up under זכות
עליהם	על + "them" (plural masculine suffix)
יחיה	Root: חי
לא קשיא	Look up in Frank as a phrase
כאן... כאן	Look up in Frank
מאהבה	Look up as is, without prefix מ- = contraction of preposition מן = "from"
מראה	Look up as is without prefix מ-

# Kra for Yoma 86b

## Ezekiel 33:13-20

<sup>13</sup>When I shall say to the righteous, that he shall surely live; if he trust to his own righteousness, and commit iniquity, all his righteousnesses shall not be remembered; but for his iniquity that he has committed, he shall die for that. <sup>14</sup>Again, when I say to the wicked, your will surely die; if he turn from his sin, and does that which is lawful and right; <sup>15</sup>if the wicked restore the pledge, give back that which he has robbed, follow the statutes of life, without committing iniquity; he will surely live, he will not die. <sup>16</sup>None of his sins that he has committed will be remembered for him: he has done that which is lawful and right; he will surely live. <sup>17</sup>Yet the children of thy people say, The way of the Lord is unfair: but it is their way that is unfair. <sup>18</sup>When the righteous man turns from his righteousness, and commits iniquity, then he will die in those. <sup>19</sup>**But if a wicked person turns from his wickedness, and does that which is just and right, he will live.** <sup>20</sup>Yet you say, the way of the Lord is unfair. O house of Israel, I will judge you every man after his ways.

## Hosea 14:2-5

<sup>2</sup>**Return, O Israel, to the Lord your God; for you have stumbled in your iniquity.** <sup>3</sup>Take with you words, and turn to the Lord: say to him, forgive all iniquity, and receive us graciously: so

## יחזקאל לג:יג-כ

<sup>יג</sup>בְּאֶמְרֵי לְצַדִּיק חַיָּה יִחְיֶה וְהוּא-בָטַח עַל-צְדָקָתוֹ וְעָשָׂה עֲוֹלָה כָּל-צְדָקָתוֹ [צְדָקָתוֹ] לֹא תִזְכָּרָה וּבְעוֹלוֹ אֲשֶׁר-עָשָׂה בּוֹ יָמוּת׃  
<sup>יד</sup>וּבְאֶמְרֵי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְשָׁב מִחַטָּאתוֹ וְעָשָׂה מְשֻׁפֵּט וּצְדָקָה׃  
<sup>טו</sup>חֲבַל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזוּלָה יִשְׁלֵם בְּחֻקוֹת הַחַיִּים הֵלֵךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עֲוֹלָה חַיּוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת׃  
<sup>טז</sup>כָּל-חַטָּאתוֹ [חַטָּאתוֹ] אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזְכָּרָה לוֹ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה חַיּוֹ יִחְיֶה׃  
<sup>יז</sup>וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמֶּךָ לֹא יִתְכַּן דָּרְךָ אֲדֹנָי וְהִמָּה דַרְכְּכֶם לֹא-יִתְכַּן׃  
<sup>יח</sup>בְּשׁוּב-צַדִּיק מִצְדָקָתוֹ וְעָשָׂה עֲוֹלָה וּמָת בָּהֶם׃  
<sup>יט</sup>וּבְשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מְשֻׁפֵּט וּצְדָקָה עָלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה׃  
<sup>כ</sup>וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְכַּן דָּרְךָ אֲדֹנָי אִישׁ כְּדָרְכּוֹ אֲשֶׁפוֹט אֶתְכֶם בַּיִת יִשְׂרָאֵל

## הושע יד:ב-ה

<sup>ב</sup>שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנוֹךָ׃  
<sup>ג</sup>קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל-ה' אָמְרוּ אֵלָיו



we will offer the words of our lips instead of calves. <sup>4</sup> Assyria shall not save us, no more will we ride on steeds; nor ever again will we call our handiwork our god, since in You alone orphans find pity!" <sup>5</sup> I will heal their turning, generously will I take them back in love; for My anger has turned away from him.

כָּל־תְּשׂא עֵוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְמָה  
פָּרִים שְׁפַתֵינוּ: <sup>7</sup> אֲשׁוּר לֹא  
יִשְׁעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב  
וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה  
יְדֵינוּ אֲשֶׁר־רָכָה יְרַחֵם יְתוֹם:  
<sup>8</sup> אֲרַפָּא מְשׁוֹבְתָם אֲהַבֵּם נִדְבָה כִּי  
שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:

# GEDOLA TESHUVA Yoma 86a/b

long version



# Gedola Teshuva – Long Version

## Finding Your Sugya

The **Long Version** begins on **Yoma 86a** with the words “(בר) אמר רבי חמא חנינא גדולה תשובה,” approximately seven lines from the bottom of the daf. The sugya continues onto 86b through the statement attributed to Shmuel bar Nachmani, ending with the words “(חיו) יחיה.” From there, skip forward six lines and pick up with the words “רבי מאיר.” Complete the sugya with the words “אלא ממנו.”

## Suggested Breakdown

We have divided this sugya into ten sections, and we recommend learning it in 8-10 sessions with your chevruta. Each section could be learned on its own (except for 7 and 8, which build on each other). Feel free to pick just a few (and if you want a much shorter sugya, check out the Short Session edition).

1. אמר רבי חמא (בר) חנינא גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה
2. רבי חמא (בר) חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעי קרא שובבים אתם וכתוב ארפא משובותיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה
3. רב יהודה רמי כתיב שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וכתוב (הנה) אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה לא קשיא כאן מאהבה או מיראה כאן על ידי יסורין
4. אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך

Continue onto daf 86b:

5. אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנוף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'

6. אמר רבי יונתן גדולה תשובה (שמקרבת) את הגאולה שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב מה טעם ובא לציון גואל משום דשבי פשע ביעקב

7. אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול

8. איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה

9. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם שנאמר ובשוב רשע מרשעתו (חיו) יחיה

Skip ahead 6 lines:

10. תניא היה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו

# Hint Sheet for Yoma 86a/b

## Yoma 86a: Gemara 1

Jastrow citation: Yoma 86<sup>a</sup>

This is a name	רבי חמה בר חנינה
Look up under גדול	גדולה
Look up as is and be sure to chase down the root!	תשובה
Root: בוא	שמביאה
ל + עולם	לעולם
Look up in Frank	שנאמר
Same root as רפאות	ארפא
מ + שובה + ם	משובתם
א + אהב, Root: אהב	אוהבם
Root: נדב	נדבה
Look up as is, Aramaic entry, definition 3	רמי
Root: כתב	כתיב
Root: שוב	שובו
Look up under בן	בנים
Root: שוב	שובבים
ד + מ + עיקרא, look up מעיקרא in Frank	דמעיקרא
"you" (m.pl.)	אתם
מ + שוב + ות + יכם	משובותיכם

Look up in Frank	קשיא
Look up in Frank	כאן
מ + אהבה	מאהבה
מ + יראה	מיראה
This is a name	רב יהודה
Look up as is	אנכי
Root: בעל	בעלתי
ב + כם	בכם
Root: לקח	ולקחתי
את + כם	אתכם
Look up as is	אחד
מ + עיר	מעיר
ו + שנים	ושנים
מ + משפחה	ממשפחה
Look up under י	ידי
יסור + ין	יסורין
This is a name	רבי לוי
Root: נגע	שמגעת
look up as is	עד
look up as is	כסא
Root: כבד	הכבוד
Look up as is	ישראל

Look up abbreviation in the back of Frank	ה'
אלהיך, Look up under אלהי + ך	אלהיך

## Yoma 86b: Gemara 2

Jastrow citation: Yoma 86<sup>b</sup>

This is a name	רבי יוחנן
Root: דחי	שדוחה
Root: עשי	תעשה
שבתורה, be sure to chase down the root!	שבתורה
אשה + ו	אשתו
והלכה	והלכה
מאתו, Look up under איתו + מ	מאתו
Root: הוי	והיתה
לאיש + ל	לאיש
Look up as is	אחר
הישוב, this is a special ה that marks the beginning of a rhetorical question	הישוב
אלה	אליה
Look up as is	עוד
הלא, here's that special question ה again	הלא
ההיא	ההיא
ואת + ו	ואת



Root: זני	זנית
Root: רעי	רעים
Look up under רב	רבים
אל + י	אלי
Look up as is	נאם
This is a name	רבי יונתן
Precedes definite direct object; no translation	את
Root: בוא	ובא
ל + ציון	לציון
ו + ל + שבי	ולשבי
ב + יעקב	ביעקב
Look up as is	מה
משום, See שום ch.	משום
ד + שבי	דשבי
This is a name	ריש לקיש
Look up under גדול	גדולה
Look up under זדון, Root: זוד	שזדונות
Root: עשי	נעשות
"to him"	לו
Root: שגג	כשגגות
Look up in Frank as is	שנאמר
Look up in Jastrow as is	ישראל

Look up as is	עד
"Hashem," a substitute for the four-letter name of G!d	ה'
Look up under אלוה	אלהיך
Look up as כי	כי
Look up under הָא	הא
Same root as זדונות	מזיד
Look up as is	הוא
Indicator of emphasis, often untranslated, look up קא	וקא
From Frank: <i>he calls it...; he designates it (by a certain term)</i>	קרי ליה
Look up in Jastrow as is, Root: כשל	מכשול
Look up in Frank	איני
ו + ה + אמר	והאמר
Look up under זכות	כזכות
על + "them" (plural masculine suffix)	עליהם
Root: חיי	יחיה
Look up phrase in Frank	לא קשיא
Look up in Frank	כאן... כאן
מ + אהבה	מאהבה
מ + יראה	מיראה
This is a name	רבי שמואל בר נחמני
This is a name	רבי יונתן
שנה, look up under שנות + יו	שנותיו

## Yoma 86b: Gemara 3

Jastrow citation: Yoma 86<sup>b</sup>

Hint sheet jumps forward approximately 6 lines to "תניא היה רבי מאיר."

Look up in Frank	תניא
Root: הוי	היה
This is a name	רבי מאיר
שב + ב + ש, in Frank?	שבשביל
Look up as is	יחיד
Root: מחל	מוחלין
ל + כל	לכל
Look up under כל	כל העולם כולו
Root: רפא	ארפא
מ + שובה + ם	משוכבתם
א + ם, Root: אהב	אוהבם
Root: נדב	נדבה
look up as is	כי
א + י	אפי
מ + ן	ממנו
מ + ם	מהם
Look up as is	אלא



# Kra for Yoma 86a/b

Isaiah 59:20

A redeemer shall come to Zion,  
To those in Jacob who turn back from sin  
—declares the Lord.

ישעיהו נט:כ

ובא לציון גואל וישבי פשע  
בניעלב נאם יהוה:

Jeremiah 3:1, 3:14, 3:22

<sup>1</sup> Saying: Behold, if a man divorces his wife,  
and she leaves him and marries another  
man, can he ever go back to her? Would not  
such a land be defiled? Now you have strayed  
with many lovers: can you return to Me?—  
says the Lord.

ירמיהו ג:

א לאמר הן ישלח איש  
את-אשתו והלקה מאתו והיתה  
לאיש-אחר הישוב אליה עוד  
הלא חנוף תחנף הארץ ההיא  
ואת זנית רעים רבים ושוב אלי  
נאם-יהוה:

<sup>14</sup> Turn back, wayward-turning children—  
declares the Lord. Since I have espoused you, I  
will take you, one from a town and two from  
a clan, and bring you to Zion.

ד שובו בנים שובבים נאם-יהוה  
כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי  
אתכם אחד מעיר ושנים  
ממשפחה והבאתי אתכם ציון:

<sup>22</sup> Turn back, wayward-turning children, I will  
heal your waywardness! "Here we are, we have  
come to You, for You, O Lord, are our God!"

כב שובו בנים שובבים ארפה  
משובתיכם הננו אתנו לך כי אפה  
יהוה אלהינו:

Ezekiel 18:27

<sup>27</sup> And if a wicked person turns back from the  
wickedness that he he did and does what is  
just and right, he shall enliven his soul.

יחזקאל יח:כז

כו ובשוב רשע מרשעתו אשר  
עשה ויעש משפט וצדקה הוא  
את-נפשו יחיה:

## Ezekiel 33:13-20

<sup>13</sup>When I shall say to the righteous, that he shall surely live; if he trust to his own righteousness, and commit iniquity, all his righteousnesses shall not be remembered; but for his iniquity that he has committed, he shall die for that. <sup>14</sup>Again, when I say to the wicked, your will surely die; if he turn from his sin, and does that which is lawful and right; <sup>15</sup>if the wicked restore the pledge, give back that which he has robbed, follow the statutes of life, without committing iniquity; he will surely live, he will not die. <sup>16</sup>None of his sins that he has committed will be remembered for him: he has done that which is lawful and right; he will surely live. <sup>17</sup>Yet the children of thy people say, The way of the Lord is unfair: but it is their way that is unfair. <sup>18</sup>When the righteous man turns from his righteousness, and commits iniquity, then he will die in those. <sup>19</sup>**But if a wicked person turns from his wickedness, and does that which is just and right, he will live.** <sup>20</sup>Yet you say, the way of the Lord is unfair. O house of Israel, I will judge you every man after his ways.

## Hosea 14:2-5

<sup>2</sup>**Return, O Israel, to the Lord your God; for you have stumbled in your iniquity.** <sup>3</sup>Take with you words, and turn to the Lord: say to him, forgive all iniquity, and receive us graciously: so we will offer the words of our lips instead of calves. <sup>4</sup>Assyria shall not save us, no more will

## יחזקאל לג:יג-כ

<sup>יג</sup> בְּאָמַרְי לְצַדִּיק חַיָּה יְחִיָּה  
וְהוּא־בִטַח עַל־צְדָקָתוֹ וְעָשָׂה עֲוֹל  
כָּל־צְדָקָתוֹ [צְדָקָתָיו] לֹא תִזְכְּרָנָה  
וּבְעוֹלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה בּוֹ יָמוּת:  
<sup>יד</sup> וּבְאָמַרְי לְרָשָׁע מוֹת תָּמוּת וְשָׁב  
מִחַטָּאתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה:  
<sup>טו</sup> חֶבֶל יָשִׁיב רָשָׁע גְּזוּלָה יִשְׁלַם  
בְּחִקּוֹת הַחַיִּים הֵלֵךְ לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת  
עֲוֹל חַיּוֹ יְחִיָּה לֹא יָמוּת:  
<sup>טז</sup> כָּל־חַטָּאתוֹ [חַטָּאתָיו] אֲשֶׁר חָטָא  
לֹא תִזְכְּרָנָה לוֹ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה  
חַיּוֹ יְחִיָּה: <sup>יז</sup> וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמֶּךָ לֹא  
יִתְכַן דָּרְךָ אֲדֹנָי וְהִמָּה דְרָכְכֶם  
לֹא־יִתְכַן: <sup>יח</sup> בְּשׁוּב־צַדִּיק מִצְדָקָתוֹ  
וְעָשָׂה עֲוֹל וּמָת בָּהֶם: <sup>יט</sup> וּבְשׁוּב  
רָשָׁע מִרְשָׁעוֹתָיו וְעָשָׂה מִשְׁפָּט  
וּצְדָקָה עָלֵיהֶם הוּא יְחִיָּה:  
<sup>כ</sup> וְאָמַרְתֶּם לֹא יִתְכַן דָּרְךָ אֲדֹנָי אִישׁ  
כַּדְרָכּוֹ אֲשֶׁפוֹט אֶתְכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל

## הושע יד:ב-ה

<sup>ב</sup> שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי  
כָשַׁלְתָּ בְּעוֹנֶיךָ: <sup>ג</sup> קָחוּ עִמָּכֶם  
דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־ה' אָמְרוּ אֵלָיו  
כָּל־תְּשׂא עֹון וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְמָה  
פָּרִים שְׁפָתֵינוּ: <sup>ד</sup> אֲשׁוּר לֹא

we ride on steeds; nor ever again will we call our  
handiwork our god, since in You alone orphans  
find pity!" <sup>5</sup> **I will heal their turning,  
generously will I take them back in love; for  
My anger has turned away from him.**

יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב  
וְלֹא־נֹאמֵר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה  
יְדֵינוּ אֲשֶׁר־כָּדָּה יִרְחַם יְתוֹם:  
ה' אֶרְפָּא מְשׁוּבְתֵם אֲהַבֶּם נִדְבָה כִּי  
שָׁב אַפִּי מִמְנוּ:





# RABBINIC REBUKE Yoma 87a



# Rabbinic Rebuke

## Find Your Sugya

These stories appear in the last lines of **Yoma 87a**. Start with the words “רבי” ו.ומחייה בקועיה וקטליה” and continue through “זירא כי הוה ליה

## How to Learn It

We have divided this sugya into four sections, and we recommend learning it in 3-4 sessions with your chevruta. If you are looking for just a taste of Talmud, section 1 stands on its own.

1. ר' זירא כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה

2. רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אמר איהו איזיל אנא לפיוסי ליה פגע ביה רב הונא

3. אמר ליה להיכא קא אזיל מר אמר ליה לפיוסי לפלניא אמר אזיל אבא למיקטל נפשא

4. אזל וקם עילויה הוה יתיב וקא פלי רישא דלי עיניה וחזייה אמר ליה אבא את זיל לית לי מילתא בהדך בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה וקטליה



# Hint Sheet for Yoma 87a

Jastrow citation: Yoma 87<sup>a</sup>

This is a name	ר' זירא
Look up in Frank	כי
Root: הוי	הוה
ל (prefix: "to") + יה (suffix: "him")	ליה
Look up as is in Jastrow	מילתא
Look up in Frank	בהדי
Look up in Frank	לקמיה
Root: מצא, look for "Af." entry	ממציא
Look up in Frank	כי היכי ד-
Look up נייטי in Frank	נית
Look up דעת in Frank	מדעתיה
This is a name	רב
Look up in Frank	ההוא
Look up מעלא in Jastrow	במעלי
Look up as is in Jastrow	איהו
Root: פיס	לפיוסי
ב (prefix: "in") + יה (suffix: "him")	ביה
This is a name	רב הונא
look up היכא in Frank	להיכא
ch. פלניא = b.h. פלוני, look up Hebrew entry	לפלניא

Look up as is, see entry II and III in Jastrow	אבא
Root: קטל	למיקטל
עיל (look up in Jastrow) + יה (suffix: "him")	עילויה
Root: יתב	יתיב
Root: דלי	דלי
עין (look up in Jastrow) + יה (suffix: "his")	עיניה
Look up in Jastrow	את
Root: אזל	זיל
Look up as is in Frank	לית
Root: שמט, look for "lthpa." entry.	אישתמיט
Root: מחי, definition II	מחייה
ב + קועא + יה	בקועיה





















